

**NEWPORT INTERNATIONAL UNIVERSITY
DAVRANIŞ BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

ÇOCUK YETİŞTİRMEDE AİLE MODELİ

LİSANS BİTİRME TEZİ

**DANIŞMAN
FATİH KILIÇARSLAN**

**HAZIRLAYAN
ÜMMÜHAN YAMANOĞLU**

**İSTANBUL
NİSAN 2009**

İÇİNDEKİLER

No	Sayfa
1.GİRİŞ	1-2
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. AİLENİN TANIMI.....	3
2.2. İLETİŞİM.....	4
2.2.1. Çocuklarla İletişim.....	5
2.2.2. Aile İçi İletişim.....	6
2.2.3. İletişimde Engeller.....	7
2.3. ÇOCUK YETİŞTİRME.....	8-9
2.3.1. Çocuklar Hata Yapacaktır.....	9
2.3.2. Çocuklara Şekil Vermek.....	10-12
2.3.3. Çocuklara Seçme Özgürlüğü Tanımak.....	12
2.3.4. Başarılı Çocuk Yetiştirmek.....	13
2.3.5. Ailenin Temel Gereksinimleri.....	13-16
2.3.6. Çocuk Nasıl Eğitilmeli?.....	17
2.3.7. Çocuk Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar.....	18
2.3.8. Çocuklara Model Olmak.....	18
2.4. ÇOCUK EĞİTİMİNDE ZEKÂ TIPLERİ.....	19
2.4.1. Sözel Zekâ.....	19
2.4.2. Sayısal Zekâ.....	19

2.4.3. Görsel Zekâ.....	20
2.4.4. Bedensel Zekâ.....	20
2.4.5. Müzik Zekâsı	20
2.4.6. Sosyal Zekâ.....	20
2.4.7. İçsel Zekâ.....	21
2.4.8. Doğa Zekâsı.....	21
2.5. KİŞİLİK FARKLILIKLARINA GÖRE ÇOCUK EĞİTİMİ.....	21
2.5.1. Fiziksel Potansiyeldeki Ebeveyn Tipleri.....	22
2.5.2. Hoşgörülü Kişilik Tipine Sahip Ebeveyn Tipleri.....	22
2.5.3. Reformist Kişilik Tipi.....	22
2.6. ANNE BABANIN DEĞİŞİK TUTUM VE DAVRANIŞLARI.....	22
2.6.1. Anne Babaların Çocuklarına Karşı Tutumlarını Etkileyen Faktörler....	23
2.6.2. Çocuk Gelişiminde Baba Faktörü.....	24
2.6.3. Anne Baba Çocuk Üçgeni ve Suçluluk.....	25-27
2.6.4. Baskıcı Yaklaşım.....	28
2.6.5. Aşırı Hoşgörülü Yaklaşım.....	29
2.6.6. Tutarsız Yaklaşım.....	29
2.6.7. Aşırı Koruyucu Yaklaşım.....	30
2.6.8. Destekleyici Yaklaşım.....	30
2.6.9. Mükemmeliyetçi Yaklaşım.....	31
2.6.10. Eleştirici ve Suçlayıcı Yaklaşım.....	31
2.6.11. Boyun Eğici Yaklaşım.....	31

2.6.12. Kıyaslama.....	32
2.7. ÇOCUK EĞİTİMİNDE DİSİPLİN.....	33
2.7.1. Disiplin Nasıl Sağlanmalıdır?.....	34-36
2.7.2. Ahlakını Geliştirmek.....	36
2.7.3. Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi.....	37
2.7.4. Ahlaki Özerklik Dönemi.....	37
2.8. ÇOCUĞUN CİNSEL EĞİTİMİ.....	38-40
2.8.1 Cinsel Eğitimin Gerekliliği.....	40-41
3. MATERYAL VE METOD.....	42
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	43-44
5.KAYNAKLAR.....	45-46

1. GİRİŞ

Aile toplumun en önemli kurumu, yapıtaşdır. Çocuğun fiziksel, psikolojik, sosyolojik gelişimiyle anne baba tutumları yakından ilişkilidir. Aile modelleri, çocuğun ileride nasıl bir birey olacağını önemli ölçüde belirlemektedir. Çocuğun korkak, ürkek, çekingen kişilik ya da tam tersi sınırları olmayan, kural tanımayan, baskın, saldırgan kişilik özelliklerine sahip olması, sosyal ilişki kurmakta problem yaşaması, başka çocuklar tarafından ezilmesi, ya da ezmesi büyüme ve kişilik gelişimde önemli rolleri olan ebeveyn tutumlarından kaynaklanabilir.

Yapılan araştırmalar, kişilik gelişmesi ve yapılanmasında temelini çocukluk döneminde atıldığı gerçeğini göstermektedir. Kişilik, insanı diğer bireylerden ayıran tutum ve davranışlarını içeren tüm ruhsal özellikleri içermektedir. Özellikle anne baba, çocuğun kişiliğinin oluşumunda önemli rol oynayan ilk özdeşim modelleridir. Özdeşim modellerinin bozuk, sağlıksız kişilik yapısına sahip olması halinde, olumsuz davranış örneğinin çocuğa yansımaya olasılığı artmaktadır.

Anne baba ocuk iletişimi sadece aileyi oluşturan bireyleri değil; içinde yaşadığımız toplumu da yakından etkilemektedir. İnsanların ruh sağlığı yerinde, mutlu ve huzurlu bireyler olması, toplumunda temelini sağlam olması demektir

Çocuğun gelişimindeki her dönem kendisinden sonra gelecek diğer dönemi etkilemektedir. Bu yüzden ailelerin çocuğun psikolojisini, çocuğun gelişim dönemi ve özelliklerini iyi tanınması, ihmal etmemesi gerekir. Çocuklara karşı olan tutum ve davranışlarını da bu temeller üzerinde Őekillendirmeleri gereklidir.

Tez araştırmam birbiriyle bağlantılı konuları içeren aile, ailenin temel gereksinimleri, bireyler arası ilişkinin temelini oluşturan iletişim, aile içi iletişim, çocuklarla iletişim, iletişimde engeller, ocuk yetiştirme, ocuk eğitimi, ocuk eğitiminde dikkat edilmesi gereken noktalar, başarılı ocuk yetiştirmenin püf noktaları, çocuklara özdeşim kuracakları örnek modeller olabilmek, ocuk eğitiminde zekâ tipleri, kişilik farklılıklarına göre ocuk eğitimi, anne babanın tutum ve davranışları, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarını etkileyen faktörler, ocuk gelişiminde baba faktörü, anne baba ocuk ilişkisi ve suçluluk, aile yaklaşımları, disiplin, ahlaki gelişim, çocuğun manevi gelişimi, cinsel eğitim ve cinsel eğitimin gerekliliği konularını ele almaktadır.

Tez araştırmamın amacı olumu ve olumsuz aile tutumlarını tanımlamak, aile tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini belirlemek, olumlu anne-baba tutumları geliştirmelerinde ailelere yardımcı olabilmek, yol gösterebilmektir. Diğer bir amacı ise bu konuda yapılmış olan araştırmaları, kitapları tarayarak daha sonra yapılacak olan eğitim çalışmalarına kaynak teşkil edebilmektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. AİLENİN TANIMI

Ailenin kesin ve evrensel tanımını yapmak, sosyolojik, coğrafik ve ekonomik farklılıklar göz önüne alındığında pek olası görülmemektedir.¹

Ailenin bilinen en basit tanımı, bir birine kan bağı ile bağlı bireylerin oluşturdukları bir grup olarak yapılabilir.²

¹ Genel İletişim, Ankara,2003, Pegem A Yayıncılık, s 217.

Birsen Gökçe'nin aile tanımı ise şöyledir; "Aile, anne-baba-çocuklar ve tarafların kan akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir birliktir." ³

Ozankaya'nın tanımı "Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde gerçekleştiği, cinsel ilişkilerinin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve anne-babalarla çocuklar ve diğer yakınlar arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal bir kurumdur. " şeklinde dir. ⁴

Aile, en az evli iki yetişkin insandan ve çocuklardan meydana gelen kurumsallaşmış bir biyolojik, toplumsal guruptur. En asgari işlevleri, cinsel ilişkileri de içinde alan duygusal ihtiyaçların tatmini ve kontrolünün sağlanması ile üreme; aile ve çocuklar için sosyo-kültürel bir ortamın hazırlanmasıdır.

Görevleri yönünden aileye üç değişik açıdan bakılabilir. Aile, her şeyden önce, eşlerin duygusal ve cinsel gereksinimlerini karşılayan yasal bir birliktir. Aile, ortak amacı, çıkarları, inançları, kuralları olan bir insan kümesidir. Aile, çocukların beslenip bakıldığı ve eğitildiği bir ortamdır. ⁵

Birleşmiş Millet Örgütü'nün tanımına göre;"Aile kan, yasa ve evlilik yolu ile birbirlerine belirli derecede akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana gelir."

Aile, toplumun en küçük temel sosyal kurumu, yapıtaşdır. Aile, içindeki bireylerin kişilik özellikleriyle yakından ilişkilidir. Aileyi oluşturan bireylerin birbirlerine oldukları kadar, topluma karşı da önemli sorumlulukları vardır. Fertler birleşerek toplumu oluşturmaktadır. Aileyi oluşturan bireylerin sağlıklı, huzurlu olması, toplumun sağlıklı ve huzurlu olmasını sağlar. Anayasamızın 41. maddesinde " **Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır** ." ibaresiyle ailenin önemi vurgulanmıştır.

²Enver Özkalp. Sosyolojiye Giriş. Anadolu Üniversitesi ESBAV Yayınları No: 87.Eskişehir,1987.

³ Birsen Gökçe. "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme" *Aile Yazıları -I*. TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu. Ankara,1991. s. 205-223.

⁴ Özer Ozankaya. Toplum Bilimine Giriş, A.Ü.S.B.F No: 431, Ankara,1979.

⁵ Atalay Yörükoğlu. Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayınları, İstanbul, 2002, s 125.

2.2. İLETİŞİM

İletişim ,’’Bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullanılan araç ve davranışlarla diğer insanların algılama süreçlerini etkileyen dinamik bir prosestir.’’⁶

Bir başka tanıma göre ‘’Bilgi, fikir ve tutumların iletilmesi olan iletişim, bir yandan toplumsallaşmayı kolaylaştıran bir süreç; diğer yandan da toplumsallaşmanın bir ürünü olarak kabul edilmektedir.’’⁷

İletişimi oluşturan dört temel kavram vardır. Bunlar birim, birbirleriyle bağlantılı olma, mesaj ve alışveriştir. Bu kavramlar bir model haline getirildiğinde, iki kişi arasındaki bir konuşmada, biri kaynak birimi, diğeri de hedef birimini oluşturur. İki birim arasında mesajların gidip geleceği bir kanal vardır. Her birimde bir merkez, gönderici ve alıcı vardır. İletişim ortamında gürültünün varlığı gönderilen mesajın alınmasını engelleyebilir. Fiziki gürültü kadar iletişimi bozan bir gürültü çeşidi de psikolojik gürültüdür. Psikolojik gürültüyü kişinin o mesele hakkındaki inançları, ön kabulleri ve o an için sahip olduğu hisler oluşturabilir.⁸

Hiçbir insan toplumu iletişimsiz yapamaz..İletişimin en temel işlevi başkasını tanıma ve kişinin kendi var oluşunu gerçekleştirme işlemidir.İnsanın var oluşunu gerçekleştirebilmesi için gerekli olan ilişki,ancak bir iletişim sistemi sayesinde sağlanabilir.

2.2.1. ÇOCUKLARLA İLETİŞİM

Aile içinde oluşan sorunların büyük bölümü, olaylara ve davranışlara yönelttiğimiz bakış açısı ve yargılar nedeniyle oluşur. Özellikle çocukların davranışlarını yorumlarken, değerlerimiz ve eğitimimizden kaynaklanan yargı etiketleriyle tepkiler oluştururuz.

Anne babalar genellikle çocuklarını dinlediklerini düşünürler, oysa çocuk konuşurken sürekli ikaz, hatırlatma, önerilerde bulunma, fikir yürütme gibi müdahalelerle çocuğu aslında dinlemezler. Çocuklarımızla sağlıklı iletişim kurmak için çaba göstermeliyiz. Çocuğumuzla her şeyi konuşup tartışabileceğimiz serbest ortamları oluşturmaliyiz. Çocuğumuzun iç

⁶ Filiz Peltekoğlu. İletişim ve *Medyada Kalite*. Marmara İletişim Dergisi, Ekim 1994.

⁷ Mahmut Oktay. İletişimciler İçin: Davranış Bilimine Giriş, Der Yayınları, İstanbul 1996.

⁸ Selim Aydın, Bilgi Çağında İnsan TÜV Yayınları, İzmir 1996.

dünyasında hangi fırtınaların estiğini anlamazsak; çocuklarımıza yardımcı olma noktasında neler yapmamız gerektiğini de bilemeyiz.

ÇOCUKLARINIZI BAŞKALARI DİNLEMEDEN SİZ DİNLEYİN

Ebeveynlerin çocuklarla iletişim noktasına dikkat etmesi gereken noktaları maddelersek

- Çocuklarınızı, bütün dikkatinizle dinleyin.
- İlginizi beden dilinizle gösterin.
- Anahtar sözcükleri tekrar edin ya da vurgulayın. Dinlendiğini ve anlaşıldığını bilmesini sağlayın.
- Konuşmalar karşılıklı kesilmesin. Bırakın, çocuklarınız sözünü tamamlasın.
- Duygularınızı sade bir lisanla dile getirin. Yapmacık ve dolaylı cümleler kurmak için uğraşmayın.
- Konuşmaları karşılıklı saygı, sevgi, takdir ve teşvik eder mahiyette yapın.

İyi dinlemek pratik olmayı, empatiyi ve diğer kişi adına gerçekten saygı duymayı gerektiren bir beceridir.

Unutmayın; çocuklarınızı siz dinlemezseniz, onlar kendilerini dinleyecek birilerini mutlaka bulurlar. Ama bu kişiler toplum ve çocuklarınız için ne kadar yararlı kişilerdir, bunu bilemeyiz.⁹

2.2.2. AİLE İÇİ İLETİŞİM

Aile toplumun en küçük birimi olmakla beraber, toplumu en fazla etkileyen kurumdur. Aile kurumun temel işlevlerinden biri de, ailedeki herkesin en verimli şekilde gelişimini yerine getirmektir. Gelişimin sağlıklı şekli, her bireyin ihtiyacını mümkün mertebe karşılamaktır.

Aile içi iletişim de, bu ihtiyaçlardan biridir. Her ailede iletişim farklılıklar gösterir. Hepimizin kendi kişisel özelliklerimizden kaynaklanan iletişim biçimimiz vardır. İletişim biçimi farklı olsa da, önemli olan aile içi bireylerin birbirleriyle iletişim

⁹ Mahmut Açıl. Sevgi Diliyle Özgüven Kazanımı, Timaş Yayınları İstanbul, 2004.

kopuklukları olmamasıdır.Bu noktada önce ebeveynlerin aralarındaki iletişimin sağlıklı olması gerekir.Anne baba ihtiyaçları hakkında birbirleriyle ne kadar samimi,net, açık şekilde iletişim kurarlarsa çocuklar da bu oranda ihtiyaçlarını sağlıklı şekilde ifade edebileceklerdir.¹⁰

Aile içi iletişim, dış dünyaya uyguladığımız iletişimin alt yapısını oluşturur. Aile içinde belki de hiç farkına varmadığımız uygulamalı eğitim sayesinde, kişilik ve karakterimiz şekillenir. İletişimdeki becerilerimiz gelişir. Sabır ve empati yeteneklerimiz bilenir. Aile içi iletişim ile dış dünyada uyguladığımız iletişim birbirine benzer ise, kişisel ruh tatmini dâhil, mutlu bir insansınız demektir.¹¹

İletişim sadece konuşma değildir. İletişim, aynı zamanda;

Ne söyleyeceğimizi bilmek, Bunu ne zaman söylemenin daha uygun olacağına, Nerede söylemenin doğru olduğuna karar vermek, En iyi nasıl söyleneceği hususunda fikir yürütmek, olayları basite indirgeyerek sunabilmek, akıcı bir dille ve karşınızdaki kişiyle göz kontağı kurarak konuşabilmek, dikkati yoğunlaştırabilmek ve karşınızdaki kişinin verilen mesajı anlayıp anlamadığı kontrol edebilmektir. İletişimde temel ilke kabul etmedir. Başkalarını olduğu gibi kabul etmek, ilişkileri kuvvetlendirmede önemli bir etmendir.¹²

Aile içi iletişimde diğer önemli nokta empati kurabilmektir. Empati kendimizi karşınızdaki kişinin yerine koyabilme hadisesidir.

Empati, ikili insan ilişkilerinin temelini oluşturan bir beceridir. Empati yoluyla başkalarının duygularını anlamaya çalışır ve tavırlarımızı onların ruhsal durumuna göre ayarlayabilme yoluna gideriz. Empati becerisi olmayanlar daha alıngan olur veya karşıdaki kişiyi suçlama yoluna giderler. Bunu da sözlü veya sözlü olmayan olgular(beden duruşu, yüz ifadesi, ses tonu) ile karşıdakine yansıtırlar. Bazı kişiler sözel olarak daha nazik olmaya çalışırlar ama sözel olmayan ifadeleri sözlü ifadelerine uymayınca gerçek duyguları rahatça ortaya çıkar. Olayı iyice araştırmadan, eylemin nedenlerini bilmeden bir suçlamada bulunmak ilişkileri zedeler. O nedenle ki empati becerisi olan kişiler, hayatta başarıyı daha rahat yakalarlar.¹³

¹⁰ Aile Rehberi, Mavi Yayınları, İstanbul,2006.

¹¹ Münir Arıkan, Nitelikli İnsan, Bilge Yayınları, İstanbul,2003,s 65.

¹² Haluk Yavuzer. Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Kitabevi,İstanbul ,2003.

¹³ Özden Ekmekçi. Bilinçli Anne Baba Başarılı Çocuk, Morpa Yayınları, İstanbul,2005.

Empatik dinlemeyi öğrenmenin en etkili yollarından biri kendi rolünüze bakış açınızı değiştirmek, kendinizi güvenilir bir çevirmen olarak görmektir.

Saygı, çocuğunuzla olan konuşma tarzınızın temel taşı olmalıdır. Bu, ebeveyn çocuk arasındaki güvenin gelişmesinde duygusal ve zihinsel bir temeldir.¹⁴ Her türlü ilişkide bireye saygı ana kaynağımız olmalıdır.

2.2.3. İLETİŞİMDE ENGELLER

Emretme, yönetme: Çocukta korku veya direnç yaratabilir. Çocuğun isyankâr davranışta bulunmasına neden olabilir.

Uyarma, tehdit etme: Çocukta korku, gücenme, kızgınlığa neden olabilir.

Vaaz verme: Suçluluk duygusu yaratabilir. Çocuğun durumunu daha şiddetle savunmasına yol açabilir.

Öğüt verme: Çocuğun kendi sorunlarını çözmekten aciz olduğunu ima eder. Bağımlılık ve direnme yaratabilir.

Mantık yoluyla inandırma: Çocuğun kendisini beceriksiz ve yetersiz hissetmesine neden olabilir. Çoğunlukla çocuğun ailesiyle iletişimi kesmesine ve artık dinlememesine yol açar.

Yargılama, eleştirme, suçlama: Yetersizlik, aptallık, yanlış değerlendirme anlamını taşır. Çocuk yargı ve eleştirileri gerçek olarak algılar.

Övme, görüşüne katılma: Ailenin beklentilerinin çok yüksek olduğunu ima eder. Çocuğun kendini algılayışı ile övgü uygun değilse, çocukta kaygı yaratabilir.

Ad takma: Çocuğun kendisini değersiz hissetmesine, sevilmediği kanısına varmasına yol açabilir.

Tahlil etme: Tehdit edici, tedirgin edici olabilir, Çocuk yanlış anlaşılma endişesi ile iletişimi keser.

Güven verme: Çocuğun kendini anlaşılmamış hissetmesine neden olur. Kızgınlık duygusu uyandırır.

İncelemek, araştırmak: Sorular genellikle soru soranın nereye varmak istediğini açıklamadığından çocuk korku ve endişeye kapılır.

Konu değiştirme: Yaşamın güçlükleriyle savaşmak yerine, onlardan kaçmak gerektiğini ima edebilir. Çocuk bir güçlükle karşılaştığında açık davranmaktan çekinebilir.¹⁵

¹⁴ Stephen Covey. Etkili Ailelerin 7 Alışkanlığı, Beyaz Yayınları, İstanbul, 1999.

¹⁵ Leyla Navaro. Ana Baba Okulu, Remzi Kitabevi, İstanbul 2001

2.3. ÇOCUK YETİŞTİRME

Karı koca arasındaki ilişki ailenin temelidir. Eğer bu temel sağlıklı ise ailenin tüm işlevleri sağlıklı olacaktır. Bir süre bazı aksaklıklar ortaya çıkabilir, ama zaman içinde bu aksaklıklar ortadan kalkacak, ailenin temelindeki sağlıklı ilişki her şeye damgasını vuracaktır.

Karı koca arasındaki ilişki sağlıklı ise eninde sonunda bu sağlıksızlık ailenin ekonomik koşullarını, çocuk yetiştirmesini, insan ilişkilerini, kısaca her yönünü olumsuz etkileyecektir.

Bu nedenle, çocuk doğmadan önce, karı koca gereksinmelerinin, temel ilkelerin ve vizyonlarının bilincinde olarak kuvvetli bir ilişki temeli oluşturmalıdır. Çocuğun ilkokulu kendi evidir. Çocuklarımız bizim aynamızdır.

Büyük düşünür Gazali çocuk eğitiminin önemini sözleriyle vurgulamıştır. ‘‘Çocuk, anne baba elinde emanettir. Kalbi kıymetli bir cevher gibi temizdir. Mum gibi her şekli alabilir. Bütün yazı ve şekillerden uzaktır. Temiz bir toprak gibidir. Hangi tohum atılırsa, öyle büyür. İyilik tohumu ekilirse, din ve dünya saadetine kavuşur.’’

Çocuk psikolojisinin iyi bilinmesi, anne babanın yürüteceği eğitim öğretim faaliyetinde önde gelen şartlardandır. Çocuk ruhu hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan ebeveynin eğitim-öğretimde birtakım hatalara düşmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle ebeveyn, çocuk psikolojisine dair bilgiler edinmeli, çocuğun ruhi yapısını tanımaya çalışmalıdır. Çocuğun gelişim süreci birbiriyle çok yakın, koparılamaz bağlantıları olan bedensel, psikolojik, zihinsel alanlarda sürer. Gelişme bir bütün içinde, aşamalar halinde ilerler.

Büyük eğitimci Pestalozzi çocuk eğitimini çiçek yetiştirmeye benzetmişti. Yetiştirici, toprağı kazıp tohumunu eker. Filizlenmesi için gerekli koşulları sağlar. Yeşeren bitkiyi, kötü dış etkilerden korur. Zamanında sular, gübreler, toprağı çapalar, asalak otları ayıklar. Kısacası bitkisine sevgi ve özenle bakar. Çocuk yetiştirmek de bir bakıma bu denli sade ama beceri isteyen biri işidir. Her şeyden önce ilgi, özen ve sağduyu işidir.

Küçük Şey Yoktur kitabının yazarı Kemal Ural, ailede çocuk eğitiminin önemini şöyle anlatır: 0–6 yaş... Kişiliğın temel taşlarının atıldığı, köklü alışkanlıkların kazanıldığı dönem. Çocuğun ince, zayıf, güçsüz bileklerine, alışkanlığın bükülmez kelepçesi bu dönemde takılır. Bu dönemde filizlenir ağaç olacak tohum... Bu dönemde açılır zihinde derin izler ve o izlerle kurar yuvasını örnekler.

Tüm değerler çocukta 0–6 yaş döneminde maya tutar.6–12 yaş döneminde çiçeklerini açar, tüm hayat süresince de meyvelerini verir.0–6 yaş gurubu bir ulusun kaçırdığı veya kazandığı en değerli fırsattır. Bu boşluğun yerini hiç şey dolduramaz.

Her şeyin yeri, zamanı, değeri ayrı. Bu eğitim sonradan asla verilemez ona. Öğrenmek değil, asıl öğrendiğini unutmak zordur. Çocuk bu yaşa kadar öyle şeyler görür, öyle şeyler anlar ki bundan sonra edineceği bilgi, onun yanında hiçtir. Kulakları her gün yalanlarla dolarak büyüyen bir çocuğa erdemden söz etmek için geç kalınmıştır artık.

Araştırmalar, bir kişinin karakterinin 2/3'lük kısmının, 2–6 yaşları arasında teşekkül ettiğini göstermektedir. Çocuğun karakterinin önemli bir kısmı aile içinde geçirdiği dönem içinde oluşmaktadır. Doğan Cüceloğluna göre ‘Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış ilişki biçimidir.’¹⁶

Abraham Lincoln’un sözü karakterin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Karakter, ağaçsa şan ve şeref o ağacın gölgesi gibidir; biz hep gölgeyi düşünürüz, oysa gerçek olan ağacın kendisidir. Sağlıklı bir sosyalleşme sürecinin sağlanabilmesi için ailenin sağlıklı bir psikoloji ve biyolojik ortama sahip olması gerekir.

2.3.1. ÇOCUKLAR HATA YAPACAKTIR

İyi bir anne baba olmanın yolu çocuğunuz hata yaptığında doğru davranmaktan geçer. Biz ne küçük çocuklarımızın ne de ergen çocuklarımızın hata yapmalarını engelleyemeyiz. Onlara mükemmel anne babalık yapma ya da onları sevme çabalarımız onların hayatta başarılı olacağını garanti etmez. Çocuklar birer insandır ve insanlar iyi ya da kötü kendi seçimlerini yapmakta özgürdürler.

Anne babalar her oyuncunun altın madalya kazanamayacağını anlamalıdır. Eğer anne baba kusursuzluk arıyorsa o zaman çocuğuyla asla tatmin olmaz. Yapılan işle amaca ulaşmak imkânsız ise bu o işi yapanın cesareti kırılır.

Çocukların performanslarında başarısızlığa uğramalarının diğer bir sebebi yeteneklerinin veya ilgilerinin olmadığı alanlara itilmeleridir. Anne babasının atletizme veya başka bir spor alanına olan ilgisi yüzünden çocuk gerçekte bandoda bir müzik aleti çalmak isterken ebeveyn tarafından spor alanına itilmektedir.

¹⁶ Doğan Cüceloğlu. İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.

Ebeveynler ilgi alanlarını çocuklarına empoze etmeye çalışırlar ama çocuklarının ilgi alanlarına ve yeteneklerine uygun şeyler seçmediklerinde onlardan kendi istedikleriyle ilgilenmelerini beklememelidir.¹⁷

2.3.2. ÇOCUKLARA ŞEKİL VERMEK

Çocuklarımızın belirli davranışları kazanmalarını isteriz. Ceza vererek bunları sağlamaya çalışmak, işe yaramayan bir yoldur. Çocuk hedefe ulaştığında ona büyük bir ödül vermek de, en azından her zaman işe yaramaz. Çocuğun, asıl amaca yönelik küçük davranışlarını, belirli aralarla ödüllendirmek en işlevsel yoldur.

Çocuğa rehberlik etmeden, onu istediğimiz kalıba sokmamız pek mümkün değildir. Çocuklarının birden bire belirli bir davranış düzeyine, belirli bir kaliteye ulaşmasını bekleyen babaların durumu acemi araştırmacılara benziyor.

Labirentteki faresi için şunları söyleyen acemi bir araştırmacı düşünelim: Kendi kendine bulsun çıkışı. Eğer çıkışı bulursa ona çuvala şeker vereceğim. Bulamazsa bana böyle fare gerekmiyor.

Galiba bazılarımız bu acemi araştırmacı gibi düşünüyoruz. Bu tavrımızla çocuklarımıza çıkış yolunu bulduramayız. Eğer yaşam labirentleri içinde kaybolmalarını istemiyorsak onları tek başlarına bırakmamalıyız, örnek olmalı, onlarla iletişim kurmalıyız, küçük doğrularını ödüllendiren, onlara güzel geribildirimler veren yetişkinler olmalı, rehberlik etmeliyiz. Yerine göre ne yapacaklarını göstererek küçük ödüller vererek, yerine göre onları doğrudan yönlendirmenden, Sokrat tarzı sorular sorarak, deneyimlerini paylaşarak ufuklarını açmalı, yollarını aydınlatmalıyız. Onların yanında yüksek sesle sistematik ve eleştirel düşünmeliyiz. Eğer çocuklarımızın yaşam labirentleri içinde kaybolmalarını istemiyorsak onları tek başlarına bırakmamalı, onlara örnek olmalı, onlarla iletişim kurmalıyız.¹⁸

Birçok şeyin temeli çocuk döneminde atılır. Kişiliğin ana çizgileri 6 yaşına kadar şekillenir. İnsanları birbirlerinden farklı kılan, kendisi ve çevresindekilere bakış açıları, onlarla kurabildiği ilişki düzeyleri ve tepkilerini kapsayan çeşitli ortamlarda kendini gösteren bedensel, düşünsel ve ruhsal özelliklerdir.

¹⁷ Gary Chapman. Gençler İçin Beş Sevgi Dili, Sistem Yayınları, İstanbul, 2002.

¹⁸ Üstün Dökmen. Küçük Şeyler 1, Sistem Yayınları, İstanbul, 2005.

Bu dönemde çocuklara devamlı geri bildirim verin. Devamlı ödül veya devamlı ceza olumsuz sonuç vermez, olumlu davranışı getirmez. Geribildirim olumlu bir iletişim şeklidir. Yaptığımız olumlu ya da olumsuz davranışların sonuçlarını yaşamaktır.

LOKUM TESTİ VE DOYUMU ERTELEME DUYGUSU

Çocuğun minik dünyasına sonsuz bir savaş vardır; özdenetim savaşı. Ruhu zorlayan bu savaşta, kişinin başarılı olması veya olmaması hayat boyu izleyeceği yolu belirler. Bazı ebeveynler, şefkat fazlalığı nedeniyle, çocuklarına bu doyumunu erteleme becerisini kazandıramaz, onun her istediğini yaparlar. Çocuk ileri yaşta bencil bir canavar olur.

Duygulara ve dürtülere karşı koyabilme ve onları geciktirebilme becerisini ölçmek için Stanford Üniversitesinden psikolog Walter Mischel, yuva çocuklarına lokum testini uyguladı. Üniversite öğretim üyelerinin çocukları olan bu grup, üniversiteye gidinceye kadar izlendi. Sabırlı ve sabırsız çocuklar olarak iki gruba ayrılıp değerlendirildi.

4 yaşındaki yuva çocuklarına baştan çıkarıcı lokumlar sunuldu. Çocuklara 15 dakika beklerseniz iki tane lokum alabilirsiniz ama hemen alırsanız bir tane vereceğiz denildi. Bir grup çocuk, öğretmen odadan çıkar çıkmaz lokumu aldı. Diğer çocuklar ise gözlerini kapayıp oyun oynayarak 15 dakikayı geçirdiler. 15 dakika sonra ödül olarak çift lokum aldılar.

Bu çocuklar ergenlik çağına geldiklerinde, ilk deneyde doyumunu erteleyebilen çocukların dikkat çekici bir biçimde duygusal ve sosyal farklılıklar gösterdikleri saptandı. Baştan çıkmaya karşı koyan çocuklar, sosyal açıdan daha yeterliydi. Hayattaki zorluklarla daha iyi mücadele ediyorlardı. Stresli durumlarda donup kalma, çözülme veya çocuklaşma gibi tepkiler vermiyorlardı. Özgüveni daha yüksek, çevresine güven veren, inisiyatif kullanan gençler olmuşlardı.

Lokumu hemen kapan çocuklar, grubun üçte birini oluşturuyordu. Bu çocuklar psikolojik açıdan sorunlu görünüyorlardı. Kararsız, doyumsuz, inatçı, kıskanç, sinirli, stres karşısında güvenlerini kaybeden, kendilerini kötü gören, donuklaşan, çocuklaşan ayrıca insanlara zor güvenen ve hak ettikleri karşılığı alamadıklarından şikâyet eden gençler olmuşlardı. Çoğunun kilo sorunu da vardı.

Dört yaşındayken sabırla bekleyen çocuklar, fikirlerini ileri yaşlarda daha iyi ifade edebiliyorlardı. Mantıklı davranıyorlardı. Dikkatlerini topluyor ve plan yapıyorlardı. Zekâ testlerinde zekâ puanları %2, daha fazla çıkıyordu.

Hedef uğruna dürtüleri erteleme bir özdenetim becerisidir. Bu beceri, temel psikolojik beceridir ve hayat başarısı için çok önemlidir. Küçük yaşlardan itibaren beynimize bu beceriyi

kimyasal harflerle yazmak gerekir. Yeme dürtüsüne hakim olmayı başaran kimse, hayatı üzerinde özdenetim kurma da başarılı olma şansı yakalar.

Eğer çok katı olursanız çocuğunuzun kalbini incitirsiniz. Bu saldırgan veya çekingen bir kişiliğin ortaya çıkmasına neden olur. Eğer gereğinden fazla şefkatli olursanız çocuğunuz ana kuzusu olur. Eğer çocuğu kontrolsüz bırakırsanız size ve topluma yabancılaşır.¹⁹

2.3.3. ÇOCUKLARA SEÇME ÖZGÜRLÜĞÜ TANIMAK

Çocuğa seçme özgürlüğü vermek demek önüne seçenekler koyup bunlardan birisini seçmesine fırsat tanımak demektir. Daha da iyisi çocuğun önündeki seçeneklerden en az biri tanesini kendisinin oluşturması için onu yüreklendirebiliriz. Örneğin, çocuğunuza: Evde oyuncaklarıyla mı oynamak istersin, bahçede top mu oynamak istersin? Diyerek iki seçenek sunabilirsiniz. Ya da: Ne yapmak istersin? diyebilirsiniz.²⁰Çocuklar için mümkün olduğu kadar karar vermelerini sağlayacak ortamlar oluşturulmalıdır. Çocuğa seçim hakkı tanımak, karar vermesini istemek, kararını uygulamasını izlemek, müdahalede bulunmamak, ona bazı konularda özgürlük tanımak çocuk eğitiminde doğru yaklaşımlardır.

2.3.4. BAŞARILI ÇOCUK YETİŞTİRMEK

Başarılı çocuklar yetiştirmek için başkalarıyla anlamlı ilişkiler kurmak, empati kurma becerisi, iyi iletişim kurmak, özgün olmak, iyi kalpli olmak, ahlaklı düşünmek, sağlıklı bir cinsel tutma sahip olmak, kendi değerlerinin farkında olmak gibi çocuğun yaşamında başarıyı yakalamasına yardımcı olacak birçok özelliğin üzerinde önemle durulmasına gerek vardır

.Başarılı çocuklar yetiştirmenin en önemli anahtarı, çocukların mutlu ve hayatlarından memnun, sağlam ilişkilere sahip ve yeni nesil için iyi birer anne baba olmalarına yardımcı

¹⁹ Nevzat Tarhan. Kendinizle Barışık Olmak, Timaş Yayınları, İstanbul,2006.

²⁰ Üstün Dökmen, Küçük Şeyler 2.Sistem Yayınları, İstanbul 2007.

olmaktır. Çocukların kişisel değerlerini ulaştıkları akademik başarılarla kıyaslamak doğru bir tutum değildir.²¹

Ebeveynleri tarafından her koşulda sevildiklerini ve takdir edildiklerini hisseden bireyler hayatta her zaman bir adım daha öndedirler. Çocuklara her gün onlara karşı duyulan saf ve ön koşulsuz sevginin gösterilmesi, sağlam ve güvenli bir ilişkinin oluşmasını sağlayacaktır.

2.3.5. AİLENİN TEMEL GEREKSİNİMLERİ DEĞERLİ OLMA DUYGUSU

Çocuk kendini değerli görmelidir. Kendini değerli görmeyen çocuklar, hayatları boyunca her türlü davranışlarıyla bu duygusu elde etmeye çalışırlar. Kendilerin i ispatlamak için gereksiz bazen de olumsuz davranışlarda bulunurlar.

GÜVEN ORTAMI

Ailesi tarafından temel gereksinimleri karşılanan bir çocuk güven duymaya başlar. Bu duygu elde edemeyen çocuk içe kapanık, pasif, çekingen davranır. Güvenin temelini, samimiyetinizdeki daimilik, çocuğunuzu korumanız ve ona olan sadakatiniz oluşturur. Güven duygusu, günden güne yerleşen bir duygudur. Çocuğa herhangi bir işe başlamadan önce, ona ne kadar güvenildiği söylenirse, teşvik edilirse çocuk da başaracağına o denli inanır. Çocuğa güvenmek, onda vicdan duygusunun oluşmasını sağlar. Yargılanmadığını hisseden bir çocuk güvenmeyi öğrenecektir.

YAKINLIK VE DAYANIŞMA

Aile üyeleri herhangi bir problem yaşandığında birbirlerine destek olmalıdır. Birbirlerine destek olan aile üyelerini gören çocuk yakınlık ve dayanışma duygusunu tadar. Aile içinde güven ve dayanışma ortamı sağlanmamışsa bu insanlar stres ve gerginlik yaşarlar. Çevreleriyle yakın ilişki kuramazlar.

²¹ Nilay Dereobalı.Okul Çağında Çocuk Gelişimi ve Eğitimi,Morpa Yayınları,İstanbul ,2005.

Ailenin çocuğa sağladığı dayanışma ve güven duygusu çocuğun ileriki yaşamını da şekillendirir. Bu duyguları ailesinde tadan çocuk paylaşımcı, sosyal, dayanışmacı ruhunu geliştirir.

Bu tip aileden yetişen bireyler diğer insanlarla olan ilişkilerinde de aynı şekilde davranırlar. Karşıdaki kişinin iyi niyetli olduğuna inanırlar.

SORUMLULUK

Çocuk yaptığı her türlü davranıştan kendini sorumlu tutmalıdır. Sorumluluk duygusunu çocuk, aile içinde kazanır. Çocuklarımızı doğruyu öğretmeli, teşvik etmeli; ancak kendi başlarına düşünüp kararlarını uygulamalarını, kararlarının sonuçlarına katlanmalarını izlemeliyiz.

Çocuğa mutlaka küçük yaştan itibaren yaşına, cinsiyetine ve yeteneğine uygun sorumluluklar verilmelidir. Örneğin yatağını düzelten, oyuncaklarını toplayan, kendi işlerini yapan, evde bazı basit tamir işlerini, alışverişi becerebilen çocuklar sorumluluk duygusunu elde ederler. Sorumluluk duygusu ile insanların ve toplumların gelişimleri arasında doğrudan bir ilişki vardır.

ZORLUKLARLA MÜCADELE

Ailelerin çocuklarına karşı sevgilerini göstermeleri için sürekli bir şeyler almaları gerekmez. Onunla ilgilenilmesi, zaman geçirilmesi, aile sıcaklığının verilmesi daha yararlıdır. Çocuk, imkânlar ölçüsünde bazı şeylerin alınabileceğini öğrenmeli, inatçı ve sabırsız olmalıdır. Çocuklara hayatın zorlukları da gösterilmelidir. Hayatı boyunca çocuk sürekli bir takım sıkıntılarla karşılaşacaktır. Bu durumda bocalamaması, mücadele edebilmesi için gerekli alıştırmaların yapılması gerekir. Zorluklarla mücadele kişinin aklını çalıştırmasına neden olur.

KENDİNİ ÖZGÜRCE İFADE EDEBİLME DUYGUSU

Kendi duygu düşünce ve görüşlerini açıkça ifade edebilen bir çocuk kendini daha iyi tanıyıp geliştirir. Çocuk küçük yaştan itibaren duygu, düşünce ve isteklerini ifade etme çabası içindedir. Çocuk olaylar karşısında duygularını çoğu kez davranış olarak gösterir. Çocuğa

duygularını tanıması ve duygu, düşünce, isteklerini doğru şekilde ifade edebilmesinin öğretilmesi, çocuğun sağlıklı gelişimi için çok önemlidir.

Çocuğun duygu, düşünce ve isteklerini ifade edebilmesini desteklemek için anne-babanın yapabilecekleri;

- Çocuğun kendine ait duygu, düşünce ve isteklerinin olabileceğini kabul etmelidir.
- Çocuğun olaylar karşısında doğal olarak gelişen duygularını, çocuğun anlamasına, fark etmesine sabırla yardımcı olmalıdır.
- Çocuğa duygularının (neşe, mutluluk, öfke, korkma vb.) doğal olduğunu, düşünce ve isteklerinin olabileceğini anlatmalıdır.
- Çocuk anne-babanın davranışlarını örnek aldığı ya da taklit ettiği için, anne-babanın kendi duygu, düşünce ve isteklerini açıkça ifade edebilmesi çok önemlidir. Anne-baba duygu, düşünce ve isteklerini uygun bir dille ifade etmelidir. Böylece çocuk, kendisinde duygu, düşünce ve isteklerini rahatça ifade edebilir.
- Çocuğa duygu, düşünce ve isteklerini anlatabilmesi için gerekli kelime hazinesini kazandırmalıdır.
- Çocuğa öfke, üzüntü, mutluluk, korku ve kırgınlık gibi temel duyguları günlük konuşmalarında telaffuz etmelidir.

Duygu, düşünce ve isteklerini özgürce ifade edebilmenin çocuğa kazandıracakları;

- Konuşma yeteneği gelişir, kelime hazinesi zenginleşir.
- Kendini değerli hisseder.
- Kendine güveni artar.
- Anlaşıldığını hisseder ve rahatlar.
- Özgürce düşünme, karar verebilme ve bu kararların sorumluluğunu yüklenme becerisi gelişir.
- Sorunlarıyla baş etme becerisi geliştirir.
- Duygu ve düşüncelerini ayırt etmeyi, isimlendirmeyi öğrenir.
- Olumsuz duygularını, davranışlarına yansıtımaz.
- Çocukla anne-baba arasındaki ilişki güçlenir
- Söyledikleri dinlenen, anlaşıldığını hisseden çocuk, kendisi de anne-babasını dinler ve anlamaya çaba gösterir.

- Çocuğun diğer insanların da duygu ve düşüncelerini anlayabilme yeteneği gelişir.²²

SAĞLIKLI MANEVİ YAŞAMIN TEMELLERİNİ OLUŞTURMA

Çocuğun manevi yaşamı zengin olmalıdır. Eşi benzeri olmayan ve bilinmeyenlerle dolu hayatta manevi yaşam geniş ve çok boyutlu olarak düşünülmelidir. Çok boyutlu düşünen, duygudaşlık kurabilen bireyler kendisine saygılı olduğu kadar başkalarının duygu, düşünce, fikir ve inançlarına saygılıdır.²³

Evlilik, anne baba olmanın ilk adımıdır. Çocuk gelişimi, bedensel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal olmak üzere dört alanda gerçekleşir. Çocuğun temel ihtiyaçlarının aile tarafından karşılanması gerekir. Temel gereksinimleri karşılanmayan, ailesi tarafından ihmal edilmiş bir çocuğun normal gelişimini sürdürmesi beklenemez. Ailenin çocuğun tüm ihtiyaçlarını karşılayacak kapasiteye ve sorumluluk duygusuna sahip olması gerekmektedir.

Çocuk eğitiminde anne ve babanın sevgi ve disiplini sağlamada denge kurması gerekmektedir. Her türlü eğitimde duyguların önemli yeri vardır. Bu konuda Pestalozzi şöyle bir açıklama getirmiştir: *Kutsal, iyi eğitici olan, insanı ahenkli bir şekilde gelişmeye götüren her şey, sevgi denilen tek bir merkezden doğar. Bütün beşeri duygular arasında çocukta insan tabiatının en yüksek en öznlü anlamını belirten sevgi duygusudur. Sevgi ve o sevgi ile birlikte çocukta fişkıraran ruhi etkinlik şüphesiz gelişmenin müşterek olumlu ve sarsılmaz hareket noktasını teşkil eder. Çocukluğunda sevi almayan haksızlığa uğrayan çocuk ileri yaşlarda sevgi g örse sevgiyi hak etmediği duygusuyla bu sevgiye sevgiyle karşılık vermesini bilmez.*²⁴

2.3.6. ÇOCUK NASIL EĞİTİLMELİ?

Her çocuk, kendi benzersiz kişilik ve özelliğine ve her aile de kendi özel ortam ve koşullarına sahiptir. Çocuk; canlı, sıcak, içten bir sevgiyle büyütülmelidir. Ancak bu sevgi bilinçli olmalı, çocuğun hareket istemine, etkinliklerine bir set olmamalıdır. Aile bireylerinin, gösterilen sevgi, eğitim ve disiplin anlayışında uyumlu olmaları, birbirlerine ters düşecek davranışlar içine girmemeleri, çocukta bir güven ve emniyet hissi uyanmasını sağlar ki bu onun gelişimi ve kişiliğinin sağlıklı yapılanması için gerekli ortamı sağlar.

²² İnternet

²³ Doğan Cüceloğlu. İçimizdeki Biz, Remzi Kitabevi İstanbul, 2002,s132–133.

²⁴ Mahmut Çamdibi.Eğitim İlkeleri ve Rehberlik,İstanbul ,2000.,s 1.

Aile içinde sevildiğini bilen, etkinlikleri kendine ve çevresine zararlı ölçüye varmadıkça kısıtlanmayan çocuk, aile bireyleri tarafından ortak bir tutumla bazı davranışlarına kısıtlamalar konduğunda bunu fazla zorluk çıkartmadan kabullenecektir.

Zaman zaman anne baba ile çocuk arasında bazı çatışmaların çıkması doğaldır. Çocuk, belirli bir konuda söz dinlememesinden, başarısızlığından, yanlılığı veya yanlışlığından dolayı tepkilere hedef olur. Tepkilerimizin öfke ve kızgınlığımız söndürmek için değil; çocuğu, iyiye, doğruya ve güzele yöneltmek için kullanılması gerekmektedir.

Çocuğu eleştirirken onu küçük düşürmek, aşağılama, beceriksizliğini, yeteneksizliğini, ayıbını yüzüne vurmak yerine nasıl davranması gerektiğini, yapması gerekeni, doğru olanı göstermek, bunu yaparken açık, anlaşılır ve kesin bir dil kullanmak gerekir.

Yergilerimizde olduğu gibi övgülerimizde de ölçülü olmalıyız. Yerli yersiz övgülerle çocuğu pohpohlamak, onda kendine karşı yersiz bir güven uyandırmak, ilerde büyük düş kırıklıklarına uğramasına neden olacağından sakıncalıdır.

Eğitimde ana ilke, çocukta iyiye, doğruya, güzele, başarıya yönelişi gerçekleştirmek; onda kendi kendini denetleyecek, kendi kendini yönlendirecek bilinç mekanizmasının oluşmasını sağlamak olmalıdır.

Ana, babanın olduğu kadar çocuğun da saygınlığının korunmasına dikkat edilmelidir. Öğüt verici, yol gösterici sözler kullanmadan önce, çocuğun duygu ve düşüncelerinin kendilerince anlaşıldığı belirtilmeli, duygusal yaklaşım sağlanmalıdır.²⁵

Hani bazı paketler vardır, üzerinde DİKKAT! KIRILACAK EŞYA VAR! Yazılıdır. İşte çocuklara da bu anlayışla yaklaşılmalıdır. Bir şey kırdı diye üzerine yürüyerek ona bağırarak, belki de bir ömür boyu sürececek bir korkuyu salmaktır yüreğine. Çamurla oynadı diye o tombul elleri şamarlamak, belki de yeni bir şeyleri deneme cesaretini tümünden alıp götürecektir ondan. Peki, çocuk eğitilmeyecek mi? Elbette eğitilecek, özellikle de okul öncesi dönemde pek çok konuda altı çizilerek eğitilecek. Ama yumuşak bir üslupla, yumuşak tavırla. Kırıcı olmadan... Ruhunu, neşesini, cesaretini örselemeden. Tıpkı üzerinde DİKKAT! KIRILACAK EŞYA VAR! Yazılı bir armağan paketiymişçesine...²⁶

²⁵ Tuncel Altınköprü. Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır, Hayat Yayınları, İstanbul,1999, s 115–119.

²⁶ İpek Ongun. Yarım Elma. Altın Yayınevi, İstanbul, 2001,s 71.

2.3.7. ÇOCUK EĞİTİMİNDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- Daha çok küçükken çocuğa istediği her şeyi vermeye başladıysanız... Çocuk, herkesin onun geçiminin sağlamak zorunda olduğuna inanacaktır.
- Kötü sözler söylediği zaman gülüyorsunuz... Çocuk, kendisinin akıllı olduğuna inanacaktır.
- Ona düşünmeyi ve beynini kullanmayı hiç öğretmiyorsunuz... Çocuk, çekilen her yola gidecektir.
- Yerde bıraktığı her şeyi kaldırılıyorsa, kitaplarını, ayakkabılarını, kıyafetlerini... Çocuk, bütün sorumluluklarını başkalarına yüklemeye çalışır.
- Onun gözünün önünde sık sık kavga ediyorsanız... Çocuk, hırçın ve geçimsiz yetişir.
- Yiyecek, giyecek ve konforla ilgili bütün arzularını yerine getirip, israf içerisindeyseniz... Çocuk istediklerine ulaşmak için çalışmak (çabalamak) gerektiğini öğrenemeyecektir.

2.3.8. ÇOCUKLARA MODEL OLMAK

En güzel eğitim metodu güzel örnek olmaktır. Taklit edecek örneği olmayanlar nadiren tekâmül ederler. Güzel örnekler çocuğun duygu ve davranış dünyasına suni olmayan bir disiplin getirir. Henüz küçük anlamaz deyip ihmalkârlık gösterilmemelidir. Çocuk iyi bir aile ortamında yetiştirilebiliyorsa iyi yetişiyor. Çocuğu iyi yetiştirmek için yalnız onun okuduklarına ve yaptıklarına dikkat etmek yetmez; özellikle onun gördüğü yerlerde kendi okuduklarımıza, dinlediklerimize ve yaptıklarımıza dikkat etmek gerekir.

Eğer anne baba koydukları kurallara kendileri uymaz, çocuklarının uygulamalarını ve sonuçlarını takip etmezlerse çocuklar sınırlar kolayca aşarlar. Çocuklar anne ve babalarının kötü örnekleriyle bozulmaya devam ettikçe yeni bir dünya kurulamaz. Alexis Carrel. Çocuklar sadece bilgiyle yetişmiyor. En iyi eğitim metodu güzel örnek olmaktır.²⁷

Yanlış davranışlarda bulunan bir çocuğa yaptığı davranışın yanlış olduğunu anlatsanız da etkili olmayacaktır. Çocuklar öğütleri sevmez. Etkili olan terbiye biçimi ona davranışlarınızla yaptığının yanlış olduğunu öğretmektir.

²⁷ Ahmet Maraşlı. Evde Okul, Okulda Kalite. Bilge Yayınları, İstanbul, 2002. s 25–29.

2.4. ÇOCUK EĞİTİMİNDE ZEKÂ TIPLERİ

Howard Gardner'in zekâyı yeniden tanımlaması olarak çıkmış bir kavramdır. Çevresel ve genetik etmenlerle birlikte insanı yorumlamaya dair yeni bir bakış açısıdır. Çoklu Zekâ kuramına göre insan çevresi ile kurduğu tüm ilişkide, iletişim ve etkileşimde zekâsını kullanmaktadır. Ancak Gardner'in yeni eklediği içten gelen bir form ile dünyayı algılayıp ilişkiye başlayıp sürdürdüğümüzdür. Çünkü beynimizin pek çok sayıda farklı çalışma merkezi ve işlevi bulunmakta ve bu işlevler her bireyde farklılık göstermektedir. Birbirinden bağımsız ve ayrı olarak çalışan bu merkezler aynı zamanda bireyin öğrenme kimliğini ve bilişsel niteliğini de ortaya koymaktadır

2.4.1. SÖZEL ZEKÂ

Kelimeleri etkili kullanma yeteneğidir. Bu çocuklar dinleyerek öğrenmeyi sever, duygu ve düşüncelerini sözel ifadelerle aktarırlar. İyi yazarlar, iyi anlatırlar, kitap okumayı severler. Kitaplarla iç içedirler. İyi bir kelime hazinesi vardır. İyi iletişim kurar. Bu çocukların, anne babalarının onları konuşturmaya çalışması faydalı olur.

2.4.2. SAYISAL ZEKÂ

Bu çocuklar, hesap yapmayı, sayı saymayı, mantık yürütmeyi severler. Sayısal zekâsı yüksek olanlar neden sonuç ilişkisi kurmayı severler. Nedenini bilmediği konuları fazla akıllarında tutamazlar. Zihinden işlemleri kolayca yapar. Matematik oyunlarından zevk alır. Soyut ve kavramsal düşünebilir. Farklılıkları ayırt edebilir, karşılaştırma yapabilirler. Mantık ve sayılarla ilgili konuları kolaylıkla kavrarlar.

2.4.3. GÖRSEL ZEKÂ

Bu çocuklar işittikleri değil de gördüklerini akıllarında daha iyi tutarlar. Yaşıtlarına kıyasla çizimleri ve resimleri güzeldir. Hayal dünyaları geniştir. Görsel sunuları tercih eder. Bulmaca çözmekten hoşlanır. Nesnelerin yerini bilir. Zihinsel modelleri, resim ve şekiller ile üç boyutlu nesnelere kolaylıkla kavrayabilirler. Öğrendiği bilgileri somut ve görsel sunulara dönüştürür. Dinlediklerinden zihinsel objeler, hayaller ve resimler üretir.

2.4.4. BEDENSEL ZEKÂ

Kişinin kendisini ifade ederken ve herhangi bir şeyi üretirken bedeninin kullanma yeteneğidir. Bedensel zekâsı yüksek olanlar yerlerinde duramazlar. Spora ilgileri fazladır. El becerileri gelişmiştir. Çok rahatlıkla tamir işlerini yaparlar. Duygularını vücut diliyle ifade eder. Bir işi başarmada bedeninin tümünü veya bütünü başarıyla kullanırlar. Nesnelere parçalayıp bütünleştirmeyi sever. Otururken elleri ve ayaklarıyla oynar, yerinde duramaz.

2.4.5. MÜZİK ZEKÂSİ

Seslere hassasiyet gösterme kapasitesi ve kendisini müzikle ifade edebilme yeteneğidir. Müziksel unsurları hemen fark ederler, değerli bulurlar. Melodileri hemen akıllarında tutarlar. Ritmik konuşur ya da hareket eder. Farkında olmadan mırıldanır. Çevresel gürültülere karşı duyarlıdır. Müzik dinleyerek çalışmayı sever.

2.4.6. SOSYAL ZEKÂ

İnsanları tanıma konusunda çok başarılıdırlar. Liderlik özellikleri vardır. Oynayarak, paylaşarak, konuşarak öğrenirler. Sosyal ortamlarda sosyal becerilerini geliştirmelerine fırsat vermek gerekir. Sosyal ilişki kurmaktan çok hoşlanırlar. Başkalarını düşünür, diğer insanların duygularına karşı duyarlıdır. Ünlü eğitim bilimci Humprey'e göre insan zihninin en yaratıcı kullanımı, insan ilişkilerini etkili olarak sürdürmekle olur.

2.4.7. İÇSEL ZEKÂ

Hayal kurmayı, düşünmeyi, yalnız kalmayı severler. Güçlü ve zayıf oldukları yönlerini iyi analiz ederler. Bağımsız olma, kendilerini açık ve net dile getirme, olaylardan ders almaya yatkındırlar. Bağımsızlık duygusu güçlüdür. Kendini iyi motive eder. Hobileri vardır. Öz saygısı yüksektir. Kendisi üzerinde düşünmek için çok zaman harcar ve sürekli bir kişisel değerlendirme süreci yaşar.

2.4.8. DOĞA ZEKÂSI

Doğayı tanıma, tabiattaki canlıları sevme, onları koruma yeteneğidir. Doğaya dönük zekânın temel özellikleri şunlardır:

- Doğayla paylaşım
- Yaşayan canlılara özen gösterme, onları ehlileştirme ve etkileşimde bulunma
- Doğadaki “bitki örtüsüne” duyarlılık
- Türlerin üyelerini tanıyabilme ve sınıflandırabilme
- Bir şeyler yetiştirme ya da besleme
- Doğanın kendi üzerindeki ya da kendinin doğa üzerindeki etkilerini idrak edebilme

2.5. KİŞİLİK FARKLILIKLARINA GÖRE ÇOCUK EĞİTİMİ

Kişilik farklılıklarına göre çocuk eğitimi; eğitime bütüncül olarak bakmakta ve hem ebeveynin çocuğuna karşı sergilediği tutum, tavır ve davranışlarını sorgulamakta, hem de çocuğun verdiği tepkiyi değerlendirmektedir.

2.5.1. FİZİKSEL POTANSİYELDEKİ EBEVEN TİPLERİ GÜÇLÜ KİŞİLİK TİPİNE SAHİP EBEVEYN

Onlar, lider doğarlar. Ebeveyninin peşinden gitme eğilimi yüksek olan çocuklar için peşinden gidilecek bir anne baba ve aile reisi olma yönüyle az bulunan bir kişilik tipine sahiptirler.

OLUMLU YÖNLERİ

Korumacı olmaları, rehber olmaları, bağımsızlık ruhu taşımaları, sorumluluk bilincine sahip olmaları, yüksek özgüvene sahip olmalarıdır

OLUMSUZ YÖNLERİ Hâkimiyet kurmak istemeleri, yüksek cezalandırma eğilimlerinin olması, öfkelerini dışa yansıtılmaları, sorumluluk devretmemeleridir

2.5.2. HOŞGÖRÜLÜ KİŞİLİK TİPİNE SAHİP EBEVEYN TİPLERİ

OLUMLU YÖNLERİ

Mükemmel ebeveynliğin tüm donanıma sahip olmaları, dengeli davranışları, çocukların beklentilerine olumlu cevap vermeleri, mütevazı olmaları, yeni düşünceye açık olmalarıdır.

OLUMSUZ YÖNLERİ

Hatalı oldukları bilmelerine rağmen yanlıştan geri dönmemeleri, Başkalarını görüş ve düşüncelerinden faydalanmamaları, Çocuklarının her isteğine evet demeleri, kendilerini anlatmada zorlanmaları, Unutkan ve pasif davranışlarıyla çocuklarına iyi rehberlik yapmamalarıdır.

2.5.3. REFORMİST KİŞİLİK TİPİ

OLUMLU YÖNLERİ

Çocuklarını iyiye, güzele ve mükemmel yönlendirmede rehberlik yapmaları, Çocuktaki sorumluluk bilincinin gelişmesine büyük katkı sağlamaları, çocuğun hedefini daha ileri götürmesine yardımcı olmaları, milli ve manevi değerleri önemsemeleri, yüksek özgüvene sahip olmaları, İyi bir gözlemci ve dinleyici olmaları, adalet anlayışının gelişmiş olmasıdır.

OLUMSUZ YÖNLERİ

İnatçı tavırları, eleştirinin dozunu kaçırmaları, bencil bir tutum sergilemeleri, sert tutum ve davranışlarıyla çocuklarını kendilerine yaklaştırmamaları, öfkelendiklerinde hareketlerini kontrol etmede zorlanmaları, ya hep ya hiç gibi uç noktada hareket etmeleri, işin en kötü yanını gösterip çocukların morallerini bozmalarıdır.²⁸

Ebeveynlerin kişilik tipleri, yetiştirdikleri çocukların kişiliklerini de büyük ölçüde etkilemektedir.

2.6. ANNE BABANIN DEĞİŞİK TUTUM VE DAVRANIŞLARI

²⁸ Alaaddin Girgin. Çocuğumu Anlıyor muyum? Kariyer Yayınları, İstanbul, 2006.

Çocuğun disipline edilmesinde anne babanın tutum ve davranışları en önemli etkidir. Anne baba, çocuk ilişkisi temelde anne babanın tutumlarına bağlıdır. Çocuklar arasında uyum bozukluğuna yol açan birçok vakaya yeterli ve uygun olmayan anne baba çocuk ilişkilerinin neden olduğu saptanmıştır. Anne babanın kendi çocukluk yıllarında yaşadıkları deneyimler şimdiki tutumlarında etkili olabilir. Çocuk yetiştirme yöntemleri toplumdan topluma kültürden kültüre hatta toplumdaki aileler arasında bile farklılık gösterir.

Çocuğa suçun, cezanın ne anlama geldiği aile tarafından öğretilir. Ebeveynler belli bir düzeyde disiplin uygulamalı fakat aşırıya kaçmamalıdır. Çok baskıcı bir ailede yaşayan çocuklar suça eğimli olabilmektedirler. Aileler çocuklarına insana saygıyı, mülkiyet hakkını, başlarının haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini öğretmelidirler. Aile de uygulanması gereken çocuk yetiştirme, topluma uygun şekilde eğitim bu şekilde olmalıdır

2.6.1. ANNE BABALARIN ÇOCUKLARINA KARŞI TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1. Anne ve babanın zihinlerinde nasıl bir çocuk istedikleri konusunda, daha doğumdan önce hayali bir çocuk kavramı oluşur. Dünyaya gelen çocuk, anne ve babanın beklentilerine uygun olmadığı takdirde, oluşan kırıklık sonucu, anne babada reddetme tavrı gelişir.

2. Toplumun kültürel değerleri, çocuklarını yetiştirme konusunda anne–babaların tutumlarını etkiler.

3. Çocukların sayısı, cinsiyeti ve kişilik özellikleri anne–babanın tutumlarını etkiler (uyaran çocuk anne–babanın dikkatini daha çok çeker, kendisiyle ilgilendirir).

4. Bütün bunların dışında, anne–babanın kendi çocukluk yıllarındaki deneyimleri, şimdiki tutumlarında etkileyebilir. Çocukluk yıllarında kendi anne babasıyla sağlıklı bir etkileşim kuramayan, yeterli sevgi göremeyen bir baba ya da genç kızlık yıllarında aşırı baskı altında büyümüş bir annenin tutumları, bu kötü deneyimler nedeniyle olumsuz olabilir.

5. Yine aile içinde eşler arasındaki ilişki, çocuklara karşı takınılan tavır etkileyen bir başka faktördür. Örneğin, eşiyile anlaşamayan, mutsuz bir anne, tüm sevgisini çocuğuna vererek onunla aşırı derecede bütünleşebildiği gibi, tam tersine, saldırgan bir tutuma da bürünebilir

2.6.2. ÇOCUK GELİŞİMİNDE BABA FAKTÖRÜ

Baba-çocuk ilişkisinin niteliği çok önemlidir. Baba, yaratmak istediği otorite ve disiplini, korkutarak oluşturursa, çocuk da dış dünyayı korkutucu olarak görebilir. Baba, erkek çocuk için model, kız çocuk için ise karşı cinsin temsilcisidir.

Babalık rolü, tıpkı annelik gibi çocuğa sahip olmayı istemekle başlar. Baba adayının, çocuğuyla olan ilk iletişimi annenin hamilelik döneminde eşine yardımcı olmasıyla başlar. Özellikle günümüzün getirdiği koşullar babanın çocuğun eğitimindeki yerini genişletmiştir. Çalışan anne sayısının artmasıyla babanın aldığı sorumluluklar da artmıştır.

Bazı teorisyenler, annenin bebekle olan ilişkisinin bebeğin daha sonraki kişiliğini ve sosyal ilişkilerini büyük ölçüde biçimlendirdiğini savunurlar. Diğer yandan da babanın iki yaş evresinden sonraki aşamalarında etkili olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmalarda baba-çocuk ilişkisinin; zekâ, psiko-seksüel ve kişilik gelişimini etkilediği görülmektedir. İlk iki yıldan sonra artık çocuk anne ve babaya eşit mesafededir. Baba, çocuk için dış dünyanın ilk temsilcisidir. Bu sebeple baba-çocuk ilişkisinin ilk adımlarının atıldığı bu dönemde aynı zamanda çocuğun dış dünyayla ilgili düşüncelerinin de ilk adımları atılmış olur. Bu bağlamda olumlu baba-çocuk ilişkisi, çocuğun dış dünyaya daha güvenle bakabilmesini sağlar. Buna paralel olarak çocuğun kendi kafasında yarattığı baba imgesi de çocuğun ileride dünyaya yaklaşımının temellerini oluşturur.

Erkek çocuklar erkeksi gücü, mücadeleyi, rekabeti, yenme ve yenilmeyi baba ile deneyimler. Ayrıca erkek çocuk beş yaşından sonra kendi cinselliğini fark etmeye başlayınca babayı taklit etmeye, onun gibi olmaya çalışır. Kızlar ise erkek dünyasına ait ilk yatırımlarını babaları sayesinde oluştururlar. Anne ve babanın çocuğun eğitimindeki yeri birbirini tamamlar ve destekler niteliğindedir. Baba, genellikle disiplini sağlayan, anne ise aileyi bir arada tutan kişi olarak görülür. Anne, kız çocuk için model, erkek çocuk için karşı cinsin temsilcisidir.²⁹

2.6.3. ANNE BABA ÇOCUK ÜÇGENİ VE SUÇLULUK

Anne baba-çocuk ilişkileri çocuğun yeterli ya da yetersiz toplumsallaşmasında, dolayısıyla suçlu davranışın ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveyn-çocuk

²⁹ İnternet.

ilişkilerinde, anne babanın çocuğa yönelik davranışları ve çocuğun bu davranışlara verdiği anlam toplumsallaşma sürecinde temel bir özelliktir. Anne-baba davranışlarındaki iki değişken boyut belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu boyutlar, sevgi davranış değişkeninde ret-kabul, kontrol davranış değişkeninde serbestlik tanıma-kısıtlama boyutlarıdır. Ret-kabul boyutundaki kabul ucu, anne babanın çocuğun fiziksel, toplumsal, duygusal, zihinsel alanlardaki gelişme gereksinimlerini kabul etmiş olmak, gelişme düzeyine uygun olan psikolojik disiplin tekniklerinin kullanmasını kapsamaktadır. Ret ucu ise, anne babanın çocuğun fiziksel, duygusal, toplumsal, zihinsel gelişme gereksinimlerini reddetmek, gelişme düzeyini değerlendirmeden ve zora başvuran disiplin tekniklerinin kullanmasını kapsamaktadır.

Çocuk bir yetişkin oluncaya kadar annenin ret-kabul boyutundaki davranışlarının değişmediği, tutarlılık gösterdiği belirtilmektedir. Çocuğa acı veren cezalandırma yöntemlerinin daha çok reddedici anne babalar tarafından kullanıldığı bildirilmektedir. Fiziksel cezayı yoğun ve sık kullanan anne babaların çocukları tarafından model alınarak taklit edildiği bildirilmektedir. Reddedici anne baba davranışlarının daha çok engelleyici ve saldırganlığı tahrik edici olduğu bildirmektedir. Araştırmalar, reddedici olan ve dolayısıyla çocuklarına fiziksel ceza uygulayan anne baba davranışlarıyla suçluluk arasında güçlü ilişkiler olduğunu göstermektedir (Uluğtekin, 1991).

Anne ve babanın reddetme davranışları ve kullandıkları disiplin teknikleri açısından, suçlu ve suçsuz çocuk grupları arasında farklar olduğu bildirilmektedir. Glueck ve Glueck'in yaptığı bir araştırmada suçlu olan grupta, çocuğa karşı ilgisizlik ya da düşmanlık gösteren babaların oranı %69,8, annelerin oranı %27,9 iken bu oran suçsuz çocukların bulunduğu grupta babalarda %19,4 ve annelerde %4,5'tir. Suçlu grupta çocuğa uygun olmayan disiplin teknikleri uygulama oranları babalarda %94,3 ve annelerde %95,8 iken bu oranlar suçsuz çocukların bulunduğu grupta babalarda %44,5 ve annelerde %34,4'tir. Suçlu grupta fiziksel cezayı kullanan babaların oranı %67,8 ve annelerin oranı %55,6, suçsuz çocukların bulunduğu grupta babaların fiziksel ceza kullanma oranları %34,7 ve annelerin fiziksel ceza kullanma oranları %34,6'dır. Suçlu çocuklar, suçsuz olanların üç katı oranında annelerine, iki katı oranında da babalarına karşı ilgisiz ve düşmanca duygular beslemektedirler (Uluğtekin, 1991).

West ve Farrington'ın bir çalışmasında, çocuklarına karşı ilgisiz olan, sevgi ve şefkatten yoksun olan ya da açık bir içimde onları reddeden 42 annenin %33,3'ü, 68 babanın %30,9'unun çocukları suça itilirken; çocuklarına karşı reddedici olmayan 339 annenin

%17,4'ü ve 286 babanın %16,1'inin çocuklarının suça itildiği ortaya çıkmıştır. Anne babanın uyguladığı disiplinin biçimi açısından sert ve duygusal yönden acı veren disiplin tekniklerinin de çocuk suçluluğuyla ilişkili olduğu bildirilmiştir.

Babaların annelere oranla erkek çocuğun suçlu olmasına daha çok katkıda bulunduğu bildirilmektedir. Erkek çocuk, model alıp özdeşleşebileceği ve uygun toplumsal ve cinsel davranış örüntülerini öğrenebileceği bir baba gereksinimine ihtiyaç duyar. Model alma yoluyla babadan saldırganlık duygularını nasıl ifade edeceğini ve kontrol edeceğini öğrenir.

Çocuğun anne ve babası tarafından ihmal edilmesi, gerekli eğitim, sağlık vb. ihtiyaçlarının karşılanmaması, fiziksel, cinsel ya da duygusal açıdan kötüye kullanılması gibi durumların da çocuk ve suçluluk arasındaki ilişkiyi açıklayabilecek nitelikte olduğu bildirilmiştir.

Anne babanın çocuğu disipline ederken sergilediği serbestlik tanıma-kısıtlama davranışlarının da çocuğun suçluluğuyla ilgili olabileceği belirtilmiştir. Çocuklarını devamlı gözleyerek onlara uygun bir bakım ortamı sağlayan annelerin oranı suç işlemeyen grupta %65,2 iken; suç işleyen grupta bu oran %7'dir. Bu bilgiye göre suç işlemiş çocuklar suç işlemeyen önce aileleri özellikle de anneleri tarafından rehbersiz ve olması gerekenden daha serbest hatta başıboş bırakılmışlardır. Evle ilgili bazı sorumlulukların düzenli olarak yerine getirilmesi konusunda suçsuz çocukların anne ve babalarının suçlu çocukların anne ve babalarına göre daha kontrollü oldukları bilinmektedir. Anne ve babanın davranışlarının algılanmasında da suçlu olan ve suçlu olmayan çocuklar arasında fark vardır. Suçluluğu tahmin etmede kullanılacak en önemli faktör anne-baba denetiminin olması ya da olmamasıdır (Uluğtekin, 1991).

Çocuk suçluluğu bağlamında anne-baba-çocuk ilişkileri kapsamındaki bir başka değişken de aile üyelerinden birinin özellikle de babanın suç işleyip işlemediğidir. Ailede anne ya da babanın suç işlemesi durumu, anne-baba-çocuk ilişkisini iki bakımdan etkiler; birincisi, anne ya da baba suç işledikten sonra tutuklanarak cezaevine girdiği için aile parçalanır; ikincisi ise, baba erkek çocuk için bir model oluşturduğundan babanın suçluluğu çocuğu da suça itebilir. Ailede anne ve babanın ya da sadece anne ya da babanın suç işlemesi durumu, çocuğun suç işlemesiyle ilgilidir. Anne ve baba dışındaki aile üyelerinden özellikle de büyük kardeşin de bazen çocuk tarafından model alındığı ve dolayısıyla suçluluk konusunda da model olacağı düşünülmektedir.³⁰

³⁰ İnternet

Evden kaçma durumu dışında, herhangi bir nedenle çocuğun evden ayrılması, ailesinden ayrı kalması da çocuk suçluluğuyla ilgilidir. On yaşından önce bir aydan daha uzun bir süreyle ailesinden ayrılmış olan 90 çocuğun %32,2'sinin suçlu olduğu; anne babadan birinin ölümü nedeniyle ya da hastalık nedeniyle ailesinden ayrı kalan 84 çocuğun %20,2'sinin suç işlediği; 10 yaşından önce ailesinden hiç ayrılmamış olan 237 çocuğun ise ancak %16'sının suç işlediği görülmüştür. Aile bütünlüğü korunduğu halde çocuğun evinden ve ailesinden uzun süreli ayrı kalması, özellikle de ergenlik gibi zorlanmalı bir dönemde, çocuğu ancak ailesi tarafından verilebilecek olan yakın ilgi ve denetimden yoksun bırakmaktadır. Toplumsallaşma süreci bu durumda da kesintiye uğrar ve çocuk suça itilebilir.

Aile bağlamında çocuğu suçtan koruyan ekmenler şunlardır:

- 1) Seven ve destekleyen anne-baba modeli
- 2) Oğluya uyumlu bir biçimde ilgilenen baba modeli
- 3) Oğlu için kararlı bir model oluşturabilen bir baba
- 4) Aile bütünlüğünün korunması

Çocuk büyüdükçe toplumsallaşma sürecinde ailenin etkisi sürerken, ikincil gruplar denilen akran grubu, okul, iş yaşamı gibi gruplar da önem kazanmaya başlar. Çocuğun ailede kazandığı tutumlar, roller ve temel alışkanlıklar onun bu ikincil gruplara katılımını da etkiler. Toplumsallaşma sürecinde aileden sonra oldukça büyük bir öneme sahip olan bu grupların da (arkadaş grubu, okul, iş yaşamı) çocuk suçluluğuna etkileri olmaktadır (Uluğtekin, 1991).

2.6.4. BASKICI YAKLAŞIM

Çevremize baktığımızda birbirinden farklı değişik aile tipleri görürüz. Toplumumuzun genel özelliği ve kültüründen dolayı sıklıkla görülen tutum ve davranış biçimidir. Çocuğu sürekli denetim altında bulundurma, bütün davranışlarına karışma, çocuğa fiziki şiddet uygulama biçiminde de olabilir. Bu davranışların ortak özelliği çocuk davranışlarını değiştirme amacını taşımasıdır. Çocuk, anne babasının eleştirisinden çekinir ve attığı her adımda yanlış yapma korkusu içine düşer. Genellikle bu kişilik tipine sahip ebeveynler; çocuklarıyla anlaşmadan, onların istek ve ihtiyaçlarını dikkate almadan kendi koydukları kuralları uygulamaya çalışırlar.

Dayak, çocuk için bir utanç kaynağıdır. Fiziksel şiddet çocuğun vicdanını olumsuz yönde etkiler. Dayağın çocuk eğitiminde hiçbir şekilde yeri olmamalıdır. Dayak, bazı ailelerde zaman zaman bazı ailelerde ise çok sık uygulanan yöntemdir. Sonuçları açısından ele alındığında dayağın hiçbir olumlu sonucu bulunmamaktadır. Dayak yiyen çocuk, onurunu korumaya çalışır ancak çaresizdir. İç dünyasında korku öfke ve kin duyguları besler. Böyle çocuklar utangaç, çekingen ve ürkek olurlar. Dayak olumsuz ve itaatsiz çocukların yetişmesine neden olur. İstenilen davranışı sergilemeyen bir çocuk fiziksel şiddet ile karşılaşıyorsa, kendi istekleri gerçekleştirilmediği zaman karşısındaki bireyi düşünebileceğini düşünür. Dayağı bir sorun çözme, iletişim kurma yöntemi olarak algılar. Evinde huzursuz, fiziksel şiddet gören çocuk; sosyal hayatında saldırgan, etrafını rahatsız eden birey olur.

Aşırı otorite baskısı altında büyüyen bir çocuk yetişkin bir birey olduğunda dengeli bir kişilik geliştiremez. Baskıcı ve otoriter tutum gösteren ailelerde yetişen çocukların sosyal yetenekleri zayıf, iletişim becerileri zayıf, girişimcilik becerileri zayıf, kendine güvenleri zayıf olur.³¹

Çok fazla kısıtlama koymak, sonuçta bu yasaklar yüzünden çocuğunuzun size karşı gelmesi, sizinle çatışması, onları önemsemediğinizi düşünmesi ve bu yasaklardan kurtulacak hileler bulması tehlikesini içermektedir.³²

Zor kullanma yoluyla denetleme ve sevgi esirgeyerek denetleme boyutlarının egemen olduğu aşırı baskılı ve otoriter aile ortamında denetlenen çocuk hangi davranışın hangi tepkiyi alacağı hakkında bir fikre sahip değildir. Dolayısıyla çocuğun kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankâr veya aşırı boyun eğici olması mümkündür.³³

2.6.5. AŞIRI HOŞGÖRÜLÜ YAKLAŞIM

Çocuğun hoş olmayan bütün olumsuz davranışları ve verdiği zararlar hoşgörülle karşılanmaktadır. Çocuk, nerde durması gerektiğini bilmez. Aşırı hoşgörülü, gevşek bir tutum sergileyen anne babanın çocukları genellikle şımarık olurlar. Sürekli isterler, şikâyet ederler, talepleri yerine getirilmezse çöküntüye uğrarlar. Çoğu zaman olumsuz tutum ve davranış içinde bulunurlar.

³¹ Çocuk ve Aile. Hayat Yayınları, İstanbul, 2004.

³² Mark Brene. Çocuğa Hayır Demek Çözüm Değil. Hayat Yayınları, İstanbul, 1999.

³³ Haluk Yavuzer. Anne Baba ve Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.

Aşırı hoşgörölü tutum gösteren ailelerde yetişen çocuklar benmerkezcidir, denetimsizdirler, sosyal gelişiminde gecikmeler vardır, kural tanımazlar, sorumluluklarını yerine getirmezer.

Çocuğun zihinsel ve sosyal gelişimi için sağlıklı bir iletişim, sevgi, güven ve işbirliğı gerekmektedir. Anne baba ile çocuk arasında sağlıklı bir iletişimin kurulmamış olması, çocuğun dengesiz bir ortamda abartılmış bir sevgiyle büyümesi onun hiçbir şeyden memnun olmayan doyumsuz bir birey olarak topluma katılmasına neden olur.

2.6.6. TUTARSIZ YAKLAŞIM

Kimi anne babalar çocuğa ne zaman ve nasıl davranacakları konusunda tutarlı değildir. Ebeveynler arasında çocuk eğitimi konusunda sürekli bir görüş ayrılığı veya ebeveynlerin çocukların davranışları karşısında değışken tavrı söz konusudur. Çocuğuna tutarsız yaklaşım gösteren ebeveynler çocuğunu dengeli bir yapılanmadan yoksun bırakırlar. Bu çocuklar bazen kırıklığı olan, bazen de isyankâr bireyler olarak yetişirler.

Tutarsız ve kararsız tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar da tutarsız davranırlar. Örneğın çocuğun yapmış olduğı bir davranış bazen hoş görölmekte ama birkaç gün geçtikten sonra aynı davranış cezalandırılmaktadır. Annenin vermiş olduğı cezayı baba kaldırmakta veya tam tersi olmaktadır. Kurallar sürekli değışmektedir. Anne baba tutarlı olduğı, koyduğı kurallardan dönmediğı zaman çocuğa neyin hoş görölebilir davranış neyin olmadığı konusunda bir kavram vermiş olur.

Çocuk eğitiminde ortak tavır alabilmek çok önemlidir. Çocukların anne baba arasındaki fikir ayrılığını kullanmaması açısından da ortak tavır almak çok önemlidir.

Toplum içinde ilkesiz, değersiz, kaypak kişilik sergilerler. Çocuk, hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini önceden kestirmez. Tutumunu anne babasının ruh durumuna göre ayarlamaya çalışır. Tutarsız anne baba yaklaşımlarının en büyük hatası anne ile babanın çocuk yetiştirme konusunda ortak bir karara varmamış olmasıdır. Birinin olumsuz yaklaşımına; diğerrinin olumlu yaklaşım sergilemektedir.

2.6.7. AŞIRI KORUYUCU YAKLAŞIM

Ebeveynler çocuğun her isteğini anında karşılar ve çocuğun yapması gereken yaşına uygun olan işleri de kendileri üstlenirler. Aşırı koruyucu tutum, genelde daha ileri yaşlarda tek çocuk

sahibi olan veya kendi yaşamında sürekli yardım görmüş ebeveynler arasında daha sık görülmektedir. Aynı zamanda kendi yaşamında başka amaçları olmayan anneler, bütün enerji ve zamanlarını çocuklarına vererek onlar için yaşamayı ilke edinirler. Çocuk hayata hazırlanmalıdır. Kendi kanatlarıyla uçmayı ve ayakları üstünde durmayı bilmelidir.

Hayatta mücadele etmeyi, hayatın sorunlarını ve zorluklarını öğrenerek aşmayı bilmelidir. Bunun için çocuğa yaşına uygun sorumluluklar verilmelidir.

Sorumluluk verilmeyen sürekli korunan aşırı korumacı ailelerde yetişen çocuklar bağımlı, kendine güvensiz, sosyal ilişkileri zayıf tutum sergilerler.

2.6.8. DESTEKLEYİCİ YAKLAŞIM

Ebeveyn çocuğa söz veya dokunma ile sevgisini belirterek onunla yakından ilgilenir. Ebeveynler arasında sözlü iletişim gelişmiştir. Çocuğun yaptığı olumlu faaliyetleri destekler. Övülen ve yüreklendirilen çocuğun kendine güveni artar. Daha çok faaliyetlerde bulunmak ve başarmak ister. Çocuğun kendi başına yapamayacağı işlerde yardımcı olunur, rehberlik edilir. Dengeli ebeveyn, çocuğun ihtiyaçlarını sezinler, onlarla yakından ilgilenir, onlarla samimi iletişim kurar, çocukta iç denetimin gelişmesi için uygun ortam hazırlar, sınırlarını öğretir, çocuğu korkutmadan terbiye eder,

Yetişkin olduklarında psiko sosyal ve toplumsal yönü kuvvetli, kendine güveni olan, araştırmacı ve yaratıcı birer birey olarak topluma kazandırılırlar. Destekleyici ve güvenilir tutuma sahip ailede yetişen çocuklar sosyal gelişim açısından yeterlidirler, özgüveni güçlüdür, sorumluluk bilincine sahiptirler.

Her birey gibi çocuk da kabul edilmek, takdir edilmek, onaylanmak ister. Eğer aile ortamı kendini tanıma, geliştirme özgürlüğü veriyorsa sağlık şekilde olgunlaşır.

2.6.9. MÜKEMMELİYETÇİ YAKLAŞIM

Kimi anne babalar çocuklarından çok yüksek beklenti içindedirler. Çocuğa sürekli bunu dayatılmış ederken, sevgilerini bu koşula bağlama gereğini duyarlar. Çocuklardan sürekli daha başarılı olmaları beklenmekte, sürekli başka çocuklarla kıyaslanmaktadırlar.

Mükemmeliyetçi anne baba daha çok kendilerinin beceremediklerini, yapamadıklarını ve içinde kalan ukdeleri çocuklarında görmek isterler. Bu tip anne babalar çocuğun kapasitesini dikkate almazlar.

Yüksek beklenti, çocuğu baskı altında bırakır. Sürekli huzursuz ve kaygılı yapar. İstenen sonucu elde edemeyince anne babaya karşı utanç duyar. Aşırı beklentiler çocukları isyankâr, uzlaşmaz kişiler haline dönüştürebilir. Bu çocuklar büyüdüklerinde arkadaşlık ilişkilerinde, yardımlaşma ve paylaşmada, sosyal ilişkiler kurmada zorlanırlar. Sağlıklı ailede beklenen, olağanüstü bir başarı değil, kapasitesine uygun, ayakları yere basan gerçekçi bir başarıdır. Unutmamalıdır ki çocuk yetiştirmede önemli olan var olan potansiyeli zenginleştirmektir. Çocukların yetenekleriyle anne baba beklentisi arasında denge kurulması gerekir.

Gazali şöyle buyurur:”Okuldan döndükten sonra, çocuğun oynamasına ve okul yorgunluğunu gidermesine izin verilmelidir. Çocuğun oyundan alıkonulması ve devamlı öğretim yükü altında ezilmesi, onun kalbini öldürür, zekâsını köreltir. Ve hayatı başına zindan eder. Hatta onu dersten başını kurtaracak çare aramaya yöneltir.

2.6.10. ELEŞTİRİCİ VE SUÇLAYICI YAKLAŞIM

Bazı anne babalar çocuğun her hareketince eleştirici ve suçlayıcı bir tutum içinde yaklaşır. Çocuğun hep olumsuz yönlerini görmeyi bir tür alışkanlık haline getirmişlerdir. Çocuk doğru yolu bulamaz ve olumlu bir biçimde yönlendirilemez. Burada önemli olan çocuk hata yaptığında hemen suçlama yoluna gitmek değil, hatadan ders çıkarmasını ve nasıl telafi edeceğini öğrenmesini sağlamaktır.

2.6.11. BOYUN EĞİCİ YAKLAŞIM

Bu yaklaşımda anne babalar, çocuklarına hiç söz dinlemezler. Yalvarma, yakarma ve acındırma yöntemleriyle çocuk yetiştirmeye kalkışırlar.

Anne baba çocuğa değil de sanki çocuk, anne babaya hükmeder. Yerine göre tehdit ederek yerine göre rüşvet isteyerek her istediğini yaptırmaktadır. Aile ortamında her istediğini istediği anada yapabilen veya her isteği anında yerine getirilen çocuk, ileriki yaşamında büyük problemlerle karşılaşacaktır. Böyle yetişen bir çocuk kendi benlik sınırının ne olduğunu bilmez ve kişilik gelişimini sağlıklı bir biçimde gerçekleştiremez.

2.6.12. KIYASLAMA

Yaygın olan tutum ve davranışlarından biri çocukları birbiriyle kıyaslamadır. Anne babalar bu türden kıyaslamalar yaparak çocuklarını başarıya teşvik edeceklerini zannederler. Çocuk yetiştirmede çocukları kıyaslama yoluna gitmek sağlıklı bir tutum ve davranış biçimi değildir.³⁴

Kıyaslama, çocuk eğitiminde en fazla yapılan hatalardan biridir. Ebeveynler zihinlerindeki çocuk profiline uygun, ya da kendilerine göre başarılı olan diğer çocuklarla kıyaslayarak çocuklarını rencide etmektedirler.

Ege Üniversitesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Ahmet Çelikkol: “Gerek derslerdeki başarısı gerekse diğer özellikleri başkalarıyla kıyaslanan çocuk mutsuz olacaktır. Bu durumda çocuklar, kardeşini, arkadaşlarını kıskanabileceği gibi ayrıca ailesi öğretmenleri ve çevresiyle ilişkileri bozulabilir.” demektedir.

Sürekli başkalarıyla kıyaslanan çocuk, çevresine karşı olumsuz tepkiler geliştirebilir. Ailesine karşı gizli bir nefret besleyebilir. Kıyaslama hem anne-babayı hem de çocuğu olumsuz etkileyen bir durumdur. Aile çocuğunun yetersiz olduğu düşüncesine kapıldığı için onu kıyaslarken çocuk ise sevilmediği, değerli olmadığı fikrine kapılacaktır.

Çocuğunu sürekli başkalarıyla kıyaslayan anne-babalar çocuğun sahip olduğu “iyi” ya da “kötü” özelliklerin kaynağının kendileri olduğu ve bir şekilde bu özelliklerin ortaya çıkmasında pay sahibi oldukları gerçeğini unutmamalıdır. Eğer çocuk istenilenin dışında davranışlar sergiliyorsa ona sürekli başkalarını örnek göstermek yerine en başta anne baba çocuğa doğru model olmalı ve örnek davranışlar sergilemelidir.

Öte yandan sürekli kıyaslanan bir çocuk bir müddet sonra kendisi de kıyaslama yapmayı öğrenecektir. Kendisine anne-babası tarafından “sen neden başkaları gibi değilsin” denildiğinde çocuk “peki siz neden başka anne-babalar gibi değilsiniz?”, “başkasının anne-babası şunları yapıyor, siz neden yapmıyorsunuz” vb. tepkiler verecektir. Nasıl anne- baba çocuğu zihinlerinde oluşturdukları kalıplara sokmaya çalışıyorsa, çocuk da anne-babasını kendi zihninde oluşturduğu kalıplara göre değerlendirmeye başlayacaktır. Böyle bir durum da aile içinde çatışmaları arttıracaktır.³⁵

³⁴ Özcan Gökner. Bilinçli Çocuk Yetiştirme, Ankara,2004 s 107–118.

³⁵ İnternet

Anne babalar kıyaslama konusunda son derece dikkatli olmalıdır. Her çocuğun yeri ve önemi başkadır. Anne ve babaların kalbinde her çocuğun ayrı bir yeri vardır. Çocuklarınızı kimseyle özellikle de kardeşleriyle asla kıyaslamayın. Her çocuğun yetenekli olduğu bir alan mutlaka vardır. Her bireyin başarı gösterdiği bir alan mutlaka vardır. Herkesin her konuda başarılı olmasını, mükemmel olmasını bekleyemeyiz.³⁶

2.7. ÇOCUK EĞİTİMİNDE DİSİPLİN

Disiplin; çocuk eğitiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. İsmi ne olursa olsun, disiplinin önde gelen ilgi alanı, davranışı etkili bir şekilde ele almaktır. Disiplin bu nedenle çocuk gelişiminde önemli rol oynar.

Disiplinin üç temel amacı vardır.

1-Sevgi ve güven ilişkisini geliştirmek,

2-Benlik değerinin temelini atmak

3-Başkalarını anlayarak ve onların kişiliklerine saygı göstererek model görevini gerçekleştirmek olarak sınırlandırılabilir.

Disiplin aile içindeki denge ve düzenin oluşturulmasında büyük önem taşır. Ancak disiplin çoğunlukla cezalandırma ile eşanlamda değerlendirilir. Disiplin çocuğa istenilen davranış ve alışkanlıkları öğretmek, kendi kendini denetleme ya da iç denetim demek olan ahlak gelişimini sağlamaktır. Bu da dıştan gelen bir zorlamayla olmaz. Önemli olan içselleşmiş bir sorumluluk duygusunun oluşturulmasıdır. Disiplin bir anlamda çocuğun sahip olduğu sorumluluklarıyla, yaşantısındaki hareketlerinin doğal ve sosyal sonuçlarını kabul etmesidir.³⁷

Çocuğa öğrenmesi, beceri kazanması, yeteneklerini geliştirmesi için kılavuzluk edilir. İyi davranış örnekleriyle toplumsal kuralları benimsemesi sağlanır. Çocuk, denetim altında değilken de öğrendiklerini uygulayabilmelidir. Tek başına kaldığı zaman da kurallarla uyuyor, davranışını kendi düzenleyebiliyorsa yetiştirme başarılı olmuş sayılır.³⁸

Disiplin, cezalandırmak veya azarlamak değildir. Disiplin, uygulayarak ve anlatarak eğitmek demektir. Disiplin, dıştan gelen yönlendirme ve kişinin kendi kendine koyduğu iç

³⁶ Zehra Tezvaran, Eğitim. Kariyer Yayınları, İstanbul, 2003,s 79.

³⁷ Haluk Yavuzer. Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

³⁸ Atalay Yörükoğlu.Çocuk Ruh Sağlığı,Özgür Yayınları,İstanbul ,2002.

denetimle sağlanır. Kendi kendini yöneten ve kendini disipline eden çocuklar beğenilen kişilik özelliklerine sahiptir. Beğenilmek, çocuğun öz benliğini güçlendirir, kişiler ve olaylar karşısında benlik saygısını oluşturur.³⁹

Güç kullanımı acıya, geçici zevklere karşı bir koruyucu olarak arttırılmaktadır ve yaşamdaki her şey gibi kısa ömürlüdür. Baskı, düzeni sağlamak için basit ve zaman almayan bir yöntem olarak görülür. Aslında grup uyumu için katılımı sağlamaktan, kişileri dinlemekten, onları ikna etmekten ve karşılıklı etkileşimden daha pahalı ve can sıkıcıdır.⁴⁰

2.7.1. DİSİPLİN NASIL SAĞLANMALIDIR?

Çocukların kendi kendilerini denetlemelerini, doğru kararlar vermelerini, başkalarıyla iyi geçinmelerini, evde ve okul yaşamında beklentileri yerine getirmelerini istiyorsak davranışlara belli sınırlar koymayı, istenilen davranışları özendirmeyi ve çocukları yönlendirirken kararlı davranmayı, disiplin uygulamanın temel ilkeleri olarak benimsememiz gerekir.

Her davranışın bir hoşgörü alanı vardır. Çocukların da bu alanın sınırlarını erken yaşlarda öğrenmeleri, kendilerini denetlemeleri gerekir.

- Birkaç kural belirleyin.
- Neden hayır dediğinizi iyi bilin.
- Çocuğunuzu dinleyin.
- Onların sözlerini dinlemek, istedikleri koşulsuz kabul etmek değildir.
- Söylediklerinizi ciddiye alın.

Davranışlara sınır koymanın nedeni çocukların davranışlarını son noktaya kadar zorlamalarını önlemektir.⁴¹

Disiplin anlayışında artık geleneksel güç dilinin yani denetim, yönlendirme, cezalandırma, gözdağı verme, sınır koyma, kuralları hatırlatma, sert olma, emir verme, isteme gibi ifadelerin yerini sorun çözme, etkilenme, yüzleşme, işbirliği, karşılıklı anlaşmalar yapma,

³⁹ Thomas Gordon, Çocukta İç Disiplin mi Dış Disiplin mi? Sistem Yayınları, İstanbul, 2002.

⁴⁰ .M. French. Beyond Power. Summit Boks, New York, 1985.

⁴¹ Müzeyyen Sevinç. Kendine Güven Ve Başarı, Morpa Yayınları, İstanbul,2005.

gereksinimleri karşılama, bir anlaşmaya varmak için tartışma yapma gibi ifadeleri n alması gereklidir.

Denetleyen ve denetlenen kişide

**AÇIKLIK VE SAYDAMLIK,
ÖNEMSEMEK,
BİRBİRİNE GEREKSİNİM DUYMAK,
BİRİBİNDEN AYRI DAVRABİLMEK,
GEREKSİNİMLERİ KARŞILIK OLARAK GİDEREBİLMEK**

Kurallarına riayet edilirse ebeveyn ile çocuk arasında sağlıklı iletişim kurulmuş olur.⁴²

Çocuklar kuralları kendileri koyduklarında ya da bir konu da kendilerine yanlış bilgi verildiğinde anne babalarına sözel onay vermezler. Nerde ve ne zaman sınır konması gerektiğini anlayabilecek bilgelige ve cesarete sahip olmamız gerekir. Öyle akıllı davranmalıyız ki hayır dediğimizde çocuklarımız neden hayır dediğimizi anlayabilmeli, bize karşı gelmemeli, sözümüzü dinlemelidirler.⁴³

Anne baba çocuğa hem uygun davranışı öğretmek hem de bir yandan öz denetim uygulayacak yaşa gelinceye kadar onun kabul edilmez davranışlarını denetlemek ya da değiştirmek zorundadır. Bu görevi yerine getirebilmek için de anne babanın çocuğun gelişim aşamalarını anlayışla karşılamaya, gerçekçi yaklaşımlara, çevreyi onun algıladığı gibi algılamaya, sabra ve çocuğu hem sevmeye, hem saymaya gereksinimi vardır.

Ebeveynler beklentilerinde ve sıkı düzene alma yöntemlerinde çocuğun yaşını ve anlayış yeteneğini temel almalıdır. Aynı zamanda çocuğu sıkıdüzene alırken zorbaca ve haşin davranmamaları çok önemlidir. Eğer çocuk her zaman kaybediyorsa ya da her zaman olumsuz tepkiler alıyor ve benimsenmiyormuş gibi davranılıyorsa olumlu davranması için itici güç kalmamış demektir.

Siz, çocuğunuza yumuşak ve saygılı davranır ve ona değer verdiğinizi kendisine gösterirseniz o da sizi örnek alır ve sizin gibi davranır. Çocuklar mutlu oldukları zaman genellikle iyi davranır ve koyduğunuz sınırları daha kolay benimserler.

Çocukların kendilerini sıkı düzen altına almayı öğrenmelerinde onlara yardımcı olmak zaman ve sabır gerektirir. Elinizden gelen her şeyi denediğiniz halde çocuğunuz kendini

⁴² Ömer Baldık. Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Rehberi, Timaş Yayınları, İstanbul,2005.

⁴³ Elaine Meevan. Anne Yemin Ederim Ben Yapmadım, Hyb Yayınları, İstanbul,1998.

denetim altına almayı bilecek yaşa geldiğinde bile hala uygunsuz davranışlarda bulunuyorsa aile ilişkilerinizde yolunda gitmeyen bir şeyler olup olmadığını araştırın.⁴⁴

2.7.2. AHLAKINI GELİŞTİRMEK

Aristo'nun deyişiyle "Ahlak benimsetilmemiş bir çocuğa zekâ ve beceri kazandırmak, topluma terörist hazırlamaktır. Çocuğunuzun başarısı huzuruna, huzuru da sevginize bağlıdır.

"Hiçbir baba evladına güzel ahlaktan daha iyi bir hediye veremez" Hz. Muhammed. Güzel ahlakın tohumları küçük yaştan atılır. Çocuk etrafındakilerden gördüğü tavırları modeller, onlar gibi hareket eder. İnsanın mahiyet tarlasında hem iyilik tohumları hem de kötülük tohumları varır. Kötü tohumları yeşertmemek ve iyi tohumları açtırmak suretiyle insan iyi ahlaka sahip olur. Kötü huylardan arınmak ve iyi huylarla donanmak ahlakın iki mühim noktasıdır.⁴⁵

Ahlak geniş anlamıyla toplum içinde yaşayan insanların uymak zorunda olduğu kurallar ve davranışlardır. Ahlak gelişimi, doğru ve yanlışın belirlenmesinde geçerli olan prensiptir. Ünlü eğitimci Piaget'e göre çocukların ahlaki düşünme gücü yetişkinlerden farklıdır. Piaget, çocukların ahlak gelişimlerini anlama da, kuralları nasıl yorumladıklarını öğrenmenin önemli olduğunu düşünmüştür. Çocukların ahlak gelişim özelliklerini onların oyunlarını gözleyerek açıklamaya çalışmıştır. Piaget çocuğun bilişsel gelişimi ile ahlaki Yargıları arasında ilişki olduğuna inanmaktadır

Piaget'e göre okulöncesi dönemde, çocuklarda kural kavramı olmadığından, bu dönemde ahlak söz konusu değildir. Bu nedenle ahlak gelişimi, çocuğun işlem öncesi dönemden, somut işlemler dönemine geçtiği 6 yaşa kadar başlamaz. Ahlak gelişimini iki dönemde incelemektedir.

Bunlar;

- 1- Dışsal kurallara bağlılık dönemi
- 2- Ahlaki özerklik dönemleridir

2.7.3. DIŞSAL KURALLARA BAĞLILIK DÖNEMİ

⁴⁴ Robin Goldsten. Ana Babalık Sanatı, Özgür Yayınları, İstanbul, 2000,s 143–151.

⁴⁵ Şadi Eren. Çocuk ve Aile.2005,s 144.

Bu dönem, 6–12 yaş arasını kapsamaktadır. Çocuk kuralların değişmezliğine inanmaktadır, kurallara uymayanların otomatik olarak cezalandırılması gerektiğini düşünür. Kayıtsız şartsız otoriteye uyma söz konusudur. Bu dönemde çocuğa ebeveyni ve diğer yetişkinler tarafından ne yapması ve ne yapmaması gerektiği söylenir. Kurallara uymamasının doğal sonucunun cezalandırılmak olduğuna inanır. Yargı, sadece sınırlı olan gerçeklere dayalıdır ve kural ihlalinde ceza, otomatik olarak verilmelidir. Davranışın gerisindeki nedenler dikkate alınmaz. Böyle bir mantık çocukların, kuralların kesin ve değişmez olduğunu İnanmalarına neden olur.

2.7.4. AHLAKİ ÖZERKLİK DÖNEMİ

Bu dönemde, çocuğun sosyal dünyası giderek artan akran guruplarıyla genişlemiştir. Çocuğun sürekli diğer çocuklarla etkileşimde bulunması ve işbirliği yapması, kurallar hakkındaki fikirlerin değişmesine zemin oluşturur ve ahlak ilkeleri değişmeye başlar. Kuralların insanlar tarafından oluşturulduğu ve gerektiğinde değiştirilebileceği bilincine ulaşır. Ceza, artık kuralların ihlal edilmesiyle otomatik olarak uygulanması gereken bir durum değildir. Kuralların ihlal edilme nedenleri de önemlidir. Diğer bir deyişle, yargıda bulunurken kuralları ihlal edenlerin niyetleri ve içinde buldukları durumlarda dikkate alınır.⁴⁶

Güzel ahlak, insanın iş yapma gücünü artırır. İnsana zorluklar karşısında sabırlı ve azimli olmayı öğretir. Güzel ahlak, insanın bir menzile yürürken sonuna kadar insan olmasını sağlar. Başkalarına ve kendisine zarar vermesini önler.

Sağlam bir ahlak ve üstün bir karakter için bu ahlakın özünü taşıyan inanç, davranış estetik, insan ve insanlık öğretisinin bütün imkânlarından faydalanmak ahlak eğitiminin esasını oluşturur. Bu öğretisi ile ahlak arasında kurulacak bağlar çok görecelidir

Çocuk, kendisine de kazandırılmak istenen güzel ahlakın hayattaki sonuçların gözleyebilmeli, kendi yaşantısında bu ahlakın güzelliklerinden faydalanıyor olmalıdır. Konuşmak yerine yaşadığımızda çocuk güzel ahlakın hayatı nasıl değiştirdiğini görür. Çocuk, güzel ahlakın insana nasıl yakıştığını, insanın üzerinde ne kadar güzel durduğunu görebilmelidir.

⁴⁶ İnternet

Tavırlarınız duygularınız konuşma ve yorumlarınız hayatın karşısında nerede durduğunu çocuğa tarif eder. Aileler ahlaki girişimlerini süratle ev dışına yöneltmeye başlamalıdır. Yalnız öğütlerle ahlak telkini çok gerilerde kalmıştır ve kesin başarıdan da söz edilemez. Ahlak eğitimi mutlaka eylemler üzerine bina edilmelidir.

İster ailede, ister eğitim kurumlarında olsun, çocuğun gelişim evreleri dikkate alınmadan yapılan eğitim amaca ulaşmamaktadır.⁴⁷

Altı yaşına kadar çocuğun kişiliği üç aşamadan geçerek büyük çapta tamamlanmış olur: Güvenli veya güvensiz kişilik, bağımlı veya bağımsız kişilik, sorumlu veya sorumsuz kişilik. Bu aşamalardan biri ihmal edildiğinde veya çeşitli sebeplerle geri kaldığında bir sonraki aşamayı olumsuz yönde etkilemektedir.

2.8. ÇOCUĞUN CİNSEL EĞİTİMİ

Bugün hala cinsel eğitimin yararı hakkında tartışılır. Çocuğa cinsellik üzerinde bilgi verilmeli midir? Yoksa çocuğa fırsat buldukça rasgele bilgi almaya bırakmak mı yeğlenmelidir? Cevap vermeyi reddetmek bir gizlilik, kötü bir şey olduğunu belirtmektir. Sonuçta, çocuğa cinsel bilgi verilmeli mi, yoksa verilmemeli mi? sorusu söz konusu değildir. Sorulması gereken cinsin eğitimin gerçekle mi, yalanla mı, fantezilerle mi, yarı gerçekle mi? olacaktır.

Çocuğun cinsel eğitimi konusu, özellikle ülkemizde yeterince ele alınmamış ve aydınlığa kavuşmamış bir konudur. Bu konuya günümüze değin adeta tabu gözüyle bakılmış ve gerek eğitimciler, gerekse anne ve babalar, çocuklarına nasıl bir yaklaşım içinde olacaklarını bilememişlerdir.

Eğer çocuk, doğum, cinsiyet farkı, anne ve babanın rolü gibi konuları anne ve babasından öğrenemezse, başka kaynaklardan cevaplar aramaya başlayacaktır. O zaman sonuç, hiç de istendiği gibi olmayabilir.

Cinsel olaylardan hiç söz etmemek, çocuğa bu duyguları daha çok bastırması gerektiği izlenimi verir. Cinsellik tabu durumuna gelir, giderek düşünme bile yasaklanır. Çocuk böylece susar, soru sormaktan cayar ve görünüşte bu konulara ilgi göstermez. Ancak içinden, bebeklerin nereden geldikleri, erkekler ve kızlar arasındaki farkı, niçin yalnız evli insanların çocuğu olduğunu sorar durur. Bu durumda en büyük tehlike bu soruları daha bilgili bir arkadaşın

⁴⁷ Ali Çankırlı. Çocuğun Manevi Eğitimi, Zafer Yayınları, İstanbul, 2006.

cevaplamasıdır. Bu cevaplar, önce çocuğun anne babasına olan güvenini kaybettirir, ardından çocukta saplantılar yol açabilir.

Çocuğun cinsel konulardaki merakı, öteki meraklar gibi yerinde ve sağlıklıdır. Bu dünyayı tanıma ihtiyaçlarından doğmaktadır. Yetişkin yalan yanıt verir, skandal yaratırsa gelişim bozukluğa uğrar. Bizim bilgi verme görevimizi yönlendirecek çocuğun sorularıdır.

Anne babalar çocuğun cevapları anlamayacağını düşünürler. Oysa kısa, gerçek ve net cevaplar bu tehlikeye yol açmaz.

Çocuğun cinsel özdeşimi 3-4 yaşlarından itibaren oluşmaya başlar. Bu yaştan sonra çevrenin çocuğun cinsel kimliğine karşı olan tutumlarının gerçek anatomik yapısına uyan biçimde olması önemlidir. Aksi halde cinsel özdeşimde kararsızlıklar, yanlış algı ve duygu kalıplarının gelişmesi söz konusu olabilir. Bu durum da ileride daha baskın koşullar karşısında özdeşim bozukluklarına (cinsel sapmalara) yol açabilir.

Çocukta cinsiyet farkıyla ilgili sorular 2. yaşta, doğumla ilgili olanlarsa, 3-4 yaşta başlar. Açıklama az sözcükle çok şey anlatmak çabasına yönelik olmalıdır.

Cinsel duygu ve eğilimler kişilik gelişimde sandığımızdan daha etkin ve önemlidir. Genellikle çocuklar üç yaşından itibaren soru ve davranışlarıyla cinsel konulara ilgilerini belli ederler.

Üç yaşına doğru çocuklar kız erkek ayrılığını sezip incelemeye koyulurlar. Doktorculuk ve evcilik bu merakı gidermek için bulunmaz oyunlardır. Bu durumda annenin yapacağı en yanlış şey çocuğu ayıplayıp susturmaktır. Annenin, soğukkanlı, açık ve sade açıklaması çocuğun merakını doyurmaya yeter.

Üç yaşından sonra çocuklar, bebeklerin nereden geldiklerini sormaya başlarlar. Çocuğa bu yaşta bebeklerin hastaneden getirildiği, çarşıdan alındığı, leyleklerin getirdiği söylenir. Şimdi okumuş annelerin çoğu bebeklerin anne karnında büyüdüğünü söylüyorlar. Doğrusu budur.

Kimi anne babalar çocuğun cinsel konularda hiç soru sormadığını ileri sürer. Böyle bir çocuk genellikle sorularına yanıt bulamadığı için susan çocuktur. Bu çocuklar meraklarını sözle değil davranışlarıyla belli eder.

Kişinin cinsel konularda eğitilmesi, yaşamdaki önemini ve yerini gerçekçi olarak bilmesi, mutlu bir yuva kurması için ilk koşuldur. Cinsel eğitim ise birkaç derste kazanılacak bilgiler toplamı olarak düşünülmez. Önemli olan kişiye cinsel konularda sağlıklı bir tutum ve anlayış kazandırmaktır. Kişinin korku ve saplantılarından, suçluluk duygusundan arındırılması, kolay

başarılan bir iş değildir. Çünkü cinsel anlayış ve tutumlar da ahlak değerleri gibi gelişme sırasında kişiliğe işlenir.

Anne ve babanın gerek çocukların cinsel kimliklerinin oluşumunda gerekse cinsel eğitimlerinde rolleri büyüktür. Aile ve toplumun cinsel eğitim konusunda cinsel içerikli sorulara yanıt vermeme ya da yanlış yanıt verme şeklindeki katı ve uç noktalardaki tutumu, günümüzde televizyon, internet sayesinde bir başka uç noktadaki tutumla tam bir çelişki içindedir.⁴⁸

2.8.1. CİNSEL EĞİTİMİN GEREKLİLİĞİ

Erkeklerin ve kadınların, iyiyi ve kötüyü, güzeli ve çirkini, doğruyu ve yanlış ayırt edebilme yeteneğine sahip olmaları, yaşamlarını bilinçli seçeneklerle düzenlemeleri, kendilerine ve başkalarına zarar vermemeyi öğrenmeleri gerekir.

Bireylerin sorumlu cinsel davranışları kazanabilmeleri için cinsel bilgilere ihtiyaçları vardır. Toplumlar cinsellik konusunda kapalıdır ve çifte standartlara sahiptirler. Bu durum çocukların akıllarını karıştırabilir. Çocukların doğru bilgileri uygun yollarla öğrenebilmeleri için açıklayıcı bilgilere gereksinimleri vardır. Çocuklar arkadaşlarından, akrabalarından, bazı yayınlardan yanlış cinsel bilgiler edinebilirler. Yanlış bilgilerin zararlı etkileri olabilir. Doğru bilgiler zararlı etkileri önler.

Çocukların aile içinde özel bir konumu vardır. Çocukluk çağı insan hayatının altın çağıdır. Çocuk sahibi olmak bu özel konumdan kaynaklanan sorumlulukları beraberinde getirir. Gençlerin, ileride sahip olacakları çocukları yetiştirebilmeleri için beceri ve sorumluluk kazanmaları gerekir.

Bir çocuk, sevginin incelikli dinamiğini bilmemesi ya da anlayamamasına rağmen sevgiye büyük ihtiyaç duymakta, bundan yoksun kaldığı zaman ise gelişmesi ve olgunlaşması etkilenmektedir. “Sakin, huzurlu ve sevgi dolu bir yuvada büyüyen çocuklar ileride kendi kuracakları yuvada da huzurlu olacaklardır. Huzursuz yuvalar ise çocukların hırçın veya tamamen içe dönük bir tip geliştirmesine sebep olur.”⁴⁹

⁴⁸ Haluk Yavuzer. Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.

⁴⁹ Birsen Gökçe. “Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile ,Okul,Dış Çevrenin Rolü” Aile Yazıları -3 ,Ankara,1990., s 17.

3. MATERYAL VE METOD

Çocuk yetiştirme, aile modelleri ve tez araştırmamın alanında giren her türlü konuyla ilgili kaynak kitaplar incelenmiştir. İnternette gerekli siteler taranmıştır. İlgili konular, konu bütünlüğü içinde sınıflandırılıp, başlık ile içeriğın uyumlu olup olmadığına, uyarı ve tavsiyelerde bulunup bulunmadığına, uzman kaynaklı olup olmadığına, verdiği eğitici mesajlara göre incelenerek ele alınmıştır.

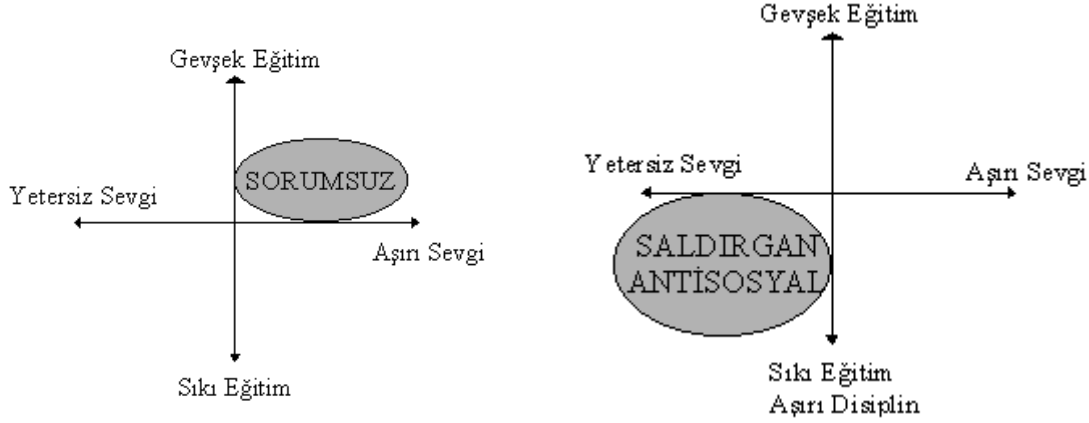
4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Olumlu ve olumsuz aile tutumlarını tanımlamak, aile tutumlarının çocukların kişiliklerinin şekillenmesine etkilerini belirlemek, olumlu anne-baba tutumlarının geliştirilmesinde ailelere rehberlik etmek amacını taşıyan tez araŐtırmamda çarpıcı sonuçlar dikkat çekmektedir.

Ebeveynlerin, çocuklarla kurdukları sağlıklı iletişim önce çocuğun aile içindeki yerini; sonraki gelişim döneminde ise toplum içindeki yerini belirlemektedir.

Olumsuz aile tutumlarında genellikle ebeveynler çocuklara yetersiz sevgi vermekte; çocuklarına verdikleri eğitim baskıcı olmaktadır. Sıkı bir eğitim ve disiplin anlayışına sahip bireyler çocuklarını kendi kurguladıkları ideal çocuk tipine göre yetiştirmek isterler. Bu şekilde yetiştirilen çocuklarda özgüven yetersizliği, bağımlılık, huysuzluk, aşırı hassaslık problemleri göze çarpmaktadır.

Gevşek eğitim sisteminde ise çocukların yaptığı tüm olumsuz davranışlar aşırı hoşgörülle karşılanmaktadır. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar sadece kendilerini düşünen, duysuz, sabırsız, anlayışsız bireylere dönüşmektedir.

Bazı ailelerde ise çocuk eğitimi dâhil, her konuda tutarsız yaklaşımlar söz konusudur. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar sürekli kendi içlerinde çatışmalar yaşayan, huzursuz, tutarsız, dengesiz bireylere dönüşmektedirler.

Dengeli aile tutumunda ise çocuğa sevgi ve disiplin yeterli dozlarda verilmektedir. Çocuk kuralları, sınırları bilmekte, öz denetimini sağlayabilmekte, nerde durması gerektiğine kendisi karar verebilmektedir.

Hoşgörülü ve demokratik ailelerde yetişen çocuklar özgüven sahibi, sosyal ilişkilerde başarılı, girişken, yaratıcı fikirlere sahip, duyarlı bireylere dönüşmektedirler. Topluma üretken, nitelikli insan gücü olarak katılmaktadırlar.

Çocuğun anne-babadan aldığı iki şey vardır: **Sevgi ve Eğitim**. Sevgi; kabullenme, koruma, kollama ve sevecenlik gibi bütün olumlu duyguları içerir. Eğitim ise; öğretilen her şeyi, verilen bilgileri, becerileri, yasakları, kuralları, inançları, değer yargılarını, görgü kurallarını ve insanın sosyalleşmesi için gerekli olan tüm toplumsal değerleri kapsar.

Aile içi ilişkilerde doyum sağlayabilen, anne babası tarafından desteklenen çocuklar uyumlu bir kişilik geliştirerek toplumda olumlu ilişkiler kurup sürdürebilmekte, grup çalışmalarına katılabilmekte, öz saygılarını geliştirerek başkalarının haklarına saygı göstermeyi, sorumluluk alabilmeyi öğrenmektedirler.

Bireyin, toplum içinde kurduğu ilişkilerini ve gelecekteki sosyal statülerini belirleyecek en önemli faktörlerden biri de aile bireyleriyle kurduğu ilişkilerin niteliği olduğu söylenebilir. Bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimini sağlamaya uygun; beslenme,

güven ve sevgi ihtiyaçlarının doyurulduğu bir aile ortamında büyüyen bireyin, suç işleme ihtimalinin de azaldığı araştırma sonuçlarıyla desteklenmektedir (Berstein 1981).

Yeterli sevgi ve sevecenlik içinde, duygusal ve sosyal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında büyüyen çocuklar, gelişmeleri için gerekli deneyimleri elde ederek mutlu bir ergen olma yolundadır. Böyle bir ortamda; anne-babalar çocuklarına daha fazla karar verme ortamları oluşturarak, kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenmelerine fırsat verirken, disiplin ise, katı cezadan çok, akıl yürütmeyi ve açıklamayı içerir. Dolayısıyla, aile içinde sosyal ve duygusal etkileşim bakımından başarılı bir çocukluk dönemi geçiren bireyin, arkadaşça ilişkilerini sürdürerek, ergenlik dönemi problemlerini daha kolayca çözebileceği kabul edilebilir.

BİR ÇOCUK SAHİBİ OLMAYA KARAR VERMEK ÇOK ÖNEMLİDİR. SONSUZA DEK YÜREĞİNİZİN, BEDENİNİZİN DIŞINDA OLMASINI KABUL ETMEKTİR...

KAYNAKLAR

- Açıl M. Sevgi Diliyle Özgüven Kazanımı. Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.
- Aile Rehberi. Mavi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Altinköprü T. Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır? Hayat Yayınları, İstanbul, 1999.
- Arıkan M. Nitelikli İnsan. Bilge Yayınları, İstanbul, 2003.
- Aydın S. Bilgi Çağında İnsan. TÖV Yayınları, İzmir, 1996.
- Baldık Ö. Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Rehberi. Timaş Yayınları, İstanbul, 2005.
- Brene M. Çocuğa Hayır Demek Çözüm Değil. Hayat Yayınları, İstanbul, 1999.
- Covey S. Etkili Ailelerin 7 Alışkanlığı. Beyaz Yayınları, İstanbul, 1999.
- Chapman G. Gençler İçin Beş Sevgi Dili. Sistem Yayınları, İstanbul, 2002.
- Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993

- Cüceloğlu D. İçimizdeki Biz. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.
- ankırılı A. Çocuğun Manevi Eğitimi, Zafer Yayınları, İstanbul, 2006.
- Çamdibi M. Eğitim İlkeleri ve Rehberlik. İleti Yayınları, İstanbul, 2000.
- ocuk ve Aile. Hayat Yayınları, İstanbul, 2004.
- Dereobalı N. Okul ağından ocuk Gelişimi ve Eğitimi. Morpa Yayınları, İstanbul, 2005.
- Dökmen Ü. Küçük Şeyler 1. Sistem Yayınları, İstanbul, 2005.
- Dökmen Ü. Küçük Şeyler 2. Sistem Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ekmekçi Ö. Bilinçli Anne Baba Başarılı ocuk. Morpa Yayınları, İstanbul,2005.
- Eren Ő. ocuk ve Aile.2005.
- French M. Beyond Power. Summit Books. New York, 1985.
- Genel İletişim. Pegem A Yayınları, Ankara,2003.
- Girgin A. ocuğumu Anlıyor muyum? Kariyer Yayınları, İstanbul, 2006.
- Goldsten R. Ana Babalık Sanatı. Özgür Yayınları, İstanbul, 2000.
- Gordon T. ocukta İç Disiplin mi Dış Disiplin mi? Sistem Yayınları, İstanbul, 2002.
- Gökçe B. Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, Ankara,1991.
- Gökçe B. ocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul, Dış evrenin Rolü. Aile Yazıları 3,Ankara,1990.
- Göknar Ö. Bilinçli ocuk Yetiştirme. Arkadaş Yayınları. Ankara, 2004.
- Maraşlı A. Evde Okul Okulda Kalite. Bilge Yayınları, İstanbul, 2002.
- Mcevan E. Anne Yemin Ederim Ben Yapmadım. HYB Yayınları, İstanbul, 1998.
- Navaro L. Ana Baba Okulu. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.
- Oktay M. İletişimciler için: Davranış Bilimine Giriş. Der Yayınları, İstanbul, 1996.
- Ongun İ. Yarım Elma, Altın Yayınları, İstanbul, 2001.
- Ozankaya Ö. Toplumbilimine Giriş. A.Ü.S.B.F. NO 431. Ankara,1979.

Özkalp E. Sosyolojiye Giriş. Anadolu Üniversitesi ESBAV Yayınları, No 87, Eskişehir,1987.

Peltekoğlu F. İletişim ve Medyada Kalite. Marmara İletişim Dergisi, 1994.

Sevinç M. Kendine Güven ve Başarı. Morpa Yayınları, İstanbul, 2005.

Tarhan N. Kendinizle Barışık Olmak. Timaş Yayınları, İstanbul,2006.

Tezvaran Z. Eğitim. Kariyer Yayınları, İstanbul, 2003.

Yavuzer H. Çocuk Eğitimi El Kitabı. Remzi Kitabevi, İstanbul,2003

Yavuzer H. Anne Baba ve Çocuk. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.

Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.

Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı. Özgür Yayınları, İstanbul, 2003.

Yararlanılan internet siteleri

www.bsm.gov.tr

www.psikologum.com

www.kursathoca.com

www.egitmenim.com

[www.kadim dostlar.com](http://www.kadim.dostlar.com)